

**Nationellt och lokalt
brottsförebyggande arbete
Milstolpar och exempel 1993–2016**

**Nationellt och lokalt
brottsförebyggande arbete**
Milstolpar och exempel 1993–2016

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till tillgangligt@bra.se.

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

ISBN 978-91-87335-87-7

URN:NBN:SE:BRA-726

© Brottsförebyggande rådet 2017

Författare: Madeleine Elgemyr, Solveig Hollari, Malin Hansson, Per Alvant, Karin Svanberg och Charlotta Gustafsson

Omslagsillustration: Susanne Engman

Produktion: Ordförrådet AB

Tryck: AJ E-PRINT AB

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm

Telefon 08-527 58 400, e-post info@bra.se, www.bra.se

Denna bok kan beställas hos bokhandeln eller hos Wolters Kluwer, 106 47 Stockholm

Telefon 08-598 191 90, fax 08-598 191 91, e-post kundservice@wolterskluwer.se

Förord

Nya aktörer, nya uppgifter och tydligare riktning – det lokala brottsförebyggande arbetet förstärks på många sätt just nu. Regeringen har i år, 2017, presenterat ett nytt nationellt brottsförebyggande program, länsstyrelserna har fått i uppdrag att på regional nivå stödja och utveckla det lokala arbetet, och Brås uppgifter har utökats och förstärkts. Bland annat ska Brå fortsättningsvis publicera en årlig rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige.

Inför dessa nya kliv kan det vara lärorikt för alla som arbetar brottsförebyggande att kasta ett öga i backspegeln, för en djupare inblick i det brottsförebyggande arbetets framväxt och utveckling. Denna bok gör inte anspråk på att vara heltäckande, men ger en överblick över de skeenden och insatser som vi bedömt ligger till grund för den utveckling vi ser idag.

Tanken är att boken ska kunna belysa vilka frågor som varit aktuella i det brottsförebyggande arbetet under olika tidsperioder, och vilka teman som återkommande aktualiserats på olika sätt. Den kan både tjäna som inspiration till arbete och ge en förståelse för fältets komplexitet och skiftande karaktär.

Underlaget till boken har sammanställts och strukturerats i flera etapper, bland annat av Madeleine Elgemyr och Solveig Hollari, tidigare utredare på Brå. Intervjuer och research genomfördes i det tidiga skedet huvudsakligen av Malin Hansson och Per Alvant, bägge tidigare utredare på Brå. En tidig version av boken sakgranskades av Per Granhällen, säkerhetsstrateg i stadsdelen Rinkeby-Kista i Stockholm, och Peter Lindström, docent i kriminologi vid Malmö högskola. Det slutliga faktaurvalet till boken och redigeringen av den har gjorts av Karin Svanberg, enhetschef på Brå, och Charlotta Gustafsson, biträdande enhetschef på Brå.

Stockholm i november 2017

Erik Wennerström
Generaldirektör

Karin Svanberg
Enhetschef

Innehåll

Inledning.....	7	2008–2012 FÖRDJUPNING	46
1993–1998 START	10	Nationella initiativ.....	48
Nationella initiativ.....	12	Lokal organisering av brottsförebyggande arbete.....	54
Lokal organisering av brottsförebyggande arbete.....	17	Exempel på brottsförebyggande arbete.....	57
Exempel på brottsförebyggande arbete.....	19	Brås stöd till lokalt arbete.....	59
Brås stöd till lokalt arbete.....	20	2013–2016 FÖRBEREDELSE	64
1999–2003 ETABLERING	22	Nationella initiativ.....	66
Nationella initiativ.....	24	Lokal organisering av brottsförebyggande arbete.....	70
Lokal organisering av brottsförebyggande arbete.....	27	Exempel på brottsförebyggande arbete.....	72
Exempel på brottsförebyggande arbete.....	29	Brås stöd till lokalt arbete.....	73
Brås stöd till lokalt arbete.....	30	Slutord.....	76
2004–2007 UTVIDGNING	34	Referenser.....	77
Nationella initiativ.....	36		
Lokal organisering av brottsförebyggande arbete.....	40		
Exempel på brottsförebyggande arbete.....	41		
Brås stöd till lokalt arbete.....	43		

Inledning

Denna bok beskriver det brottsförebyggande arbetets utveckling i Sverige sedan 1993, när närpolisreformen genomfördes och därefter det nationella brottsförebyggande programmet *Allas vårt ansvar*, togs fram. Sedan dess har både det nationella och det lokala brottsförebyggande arbetet förändrats och utvecklats. Allt fler myndigheter och fristående organisationer har inlett eller fördjupat brottsförebyggande arbete och samarbete.

Det lokala brottsförebyggande arbetet står inför flera nydaningar. Polismyndigheten har under de senaste åren genomfört en omorganisation. Regeringen satsar på brottsförebyggande arbete. Ett nytt nationellt brottsförebyggande program har presenterats och länsstyrelserna har fått i uppdrag att regionalt stödja och utveckla arbetet lokalt. Det är en bra tidpunkt att fördjupa förståelsen för det brottsförebyggande arbetets framväxt och utveckling.

Boken riktar sig i första hand till brottsförebyggande strateger, samordnare och specialister samt beslutsfattare i brottsförebyggande frågor. Ambitionen är att ge var och en, beroende på position, en förståelse för den egna rollen i detta arbete. Boken beskriver milstolpar i det brottsförebyggande arbetet hittills.

Tillvägagångssätt

En fullständig beskrivning av utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet skulle bli mycket omfattande. Boken fokuserar därför endast på ett urval händelser och exempel, men beskriver till exempel inte influenser från andra länder.

Boken bygger till stor del på en genomgång av styrdokument, kartläggningar och uppföljningar, utvärderingar och tidigare undersökningar om lokalt brottsförebyggande arbete. Därtill baseras den på fem rapporter från Brå:

- *Ett steg på väg* (2005)
- *Organiserat lokalt brottsförebyggande arbete i Sverige* (2010)
- *Samverkan mellan polis och kommun – brottsförebyggande arbete utifrån överenskommelser* (2013)
- *Polisens strategiska brottsförebyggande arbete* (2011)
- *Polisers syn på brottsförebyggande arbete. Uppdraget "Satsningen på fler poliser"* (2013)

Som underlag användes också följande källor:

- En genomgång av litteratur i Brås arkiv samt dokument som finns att tillgå över internet – främst så kallad grå litteratur, det vill säga publikationstyper som inte ges ut av vanliga förlag, såsom myndighetsrapporter, regeringsbeslut, konferenskataloger m.m.
- Halvstrukturerade intervjuer (genomförda 2013) med myndighetsföreträdare, lokala brottsförebyggande samordnare och lokala poliser med överblick över utvecklingen sedan en tid tillbaka.
- En målgruppsundersökning bland lokala brottsförebyggare i kommunerna, utifrån enkäter till Brås kontaktpersoner i det lokala brottsförebyggande arbetet, främst samordnare eller andra tjänstemän i kommunerna (2014).
- En telefonsondering bland lokala brottsförebyggare i kommunerna (våren 2015). I denna undersökning tog Brå kontakt med de kommuner som inte hade besvarat målgruppsundersökningen (2014).
- En rundringning till universitet och högskolor för att kartlägga aktuella utbildningar i och pågående forskning om brottsförebyggande arbete (2015).
- En enkät till landets 21 länsstyrelser om deras brottsförebyggande arbete (2015).
- En hearing som Brå anordnade med representanter för ett urval nationella myndigheter (2015).

Läshjälp

Du kan naturligtvis läsa boken från pärm till pärm, men du kan också välja att i stället bara fokusera på olika tidsperioder eller teman. Boken har delats in i fem avsnitt, utifrån fem faser i framväxten av det brottsförebyggande arbetet. Tidsperioderna har valts utifrån olika skeenden som påverkat det arbe-

tet i hög grad. Beskrivningarna av de fem tidsperioderna är i sin tur indelade i ett antal återkommande rubriker: Nationella initiativ, Lokal organisation, Exempel på brottsförebyggande arbete och Brås stöd. Varken tidsperioderna eller rubrikerna är exakt avgränsade. Vissa beskrivningar sträcker sig över flera perioder, och vissa ämnen kan sorteras in under flera rubriker.

START

Perioden 1993–1998 kan beskrivas som en start. Det brottsförebyggande arbetet tog då stora kliv framåt både nationellt och lokalt. Närpolisreformen genomfördes och ett nationellt brottsförebyggande program, *Allas vårt ansvar*, lanserades.

ETABLERING

Perioden 1999–2003 utgjordes av några år då det brottsförebyggande arbetet etablerades lokalt. De allra flesta kommuner startade lokala brottsförebyggande råd och arbetet började ta fäste och form.

UTVIDGNING

Perioden 2004–2007 var en tid då arbetet gick in i en utvidgning. Den lokala organisationen var på plats och den brottsförebyggande verksamheten utvecklade flera viktiga arbetssätt och metoder som började användas lokalt.

FÖRDJUPNING

Perioden 2008–2012 fördjupades utvidgningen av det brottsförebyggande arbetet. Under perioden betonades vikten av samverkan, och då särskilt samverkan mellan kommunen och polisen.

FÖRBEREDELSE

Perioden 2013–2016 präglades av förberedelser inför genomförandet av en ny polisorganisation, med ett tätare samarbete med framförallt kommunerna.

Historien beskrivs utifrån fyra återkommenade rubriker, som också utgör strukturen i varje kapitel:

Nationella initiativ

Rubriken syftar på nationella aktörers ansatser på området, kan handla om regeringens initiativ till nya lagar och ändringar i befintliga lagar, men framförallt om hur den verksamhet som riksdag och regering beslutat om utförs av olika departementet med tillhörande myndigheter.

Särskilt framträdande är två departement:

- Justitiedepartementet, som ansvarar för rättsväsendets myndigheter som exempelvis Polismyndigheten, Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet och Brottsoffermyndigheten.
- Socialdepartementet, som ansvarar för frågor som rör samhällets välfärd och indirekt påverkar det brottsförebyggande arbetet. Departementet tar också fram den nationella strategin mot alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT). Bland de myndigheter som hör till Socialdepartementet finns Socialstyrelsen, Folkhälsomyndigheten, Boverket och Försäkringskassan.

Lokal organisering av brottsförebyggande arbete

Under rubriken beskrivs hur det brottsförebyggande arbetet har organiserats lokalt. Det är en fråga som avgörs lokalt, i var och en av Sveriges 290 kommuner. Kommunerna är självständiga och beslutar själva om hur de väljer att lägga upp arbetet utifrån nationella initiativ och riktlinjer. Kommunerna utfärdar också olika typer av tillstånd, till exempel bygglov och utskänkningstillstånd.

Exempel på brottsförebyggande arbete

I varje avsnitt beskrivs ett litet urval brottsförebyggande insatser som inleddes eller på annat sätt var tongivande under perioden.

Brås stöd till lokalt arbete

Varje kapitel avslutas med en summering av Brås stöd till det lokala brottsförebyggande arbetet under perioden. Beskrivningarna avser aktiviteter och satsningar som myndigheten genomfört för att stimulera till brottsförebyggande arbete. Skeenden under de tidigare rubrikerna, nationella initiativ och lokal organisering har bidragit till att utveckla och påverka Brås stöd.

1993–1998

START

Som startpunkt för denna genomgång har vi valt ett händelserikt skede, en period då det brottsförebyggande arbetet tog stora kliv framåt både nationellt och lokalt. Närpolisreformen genomfördes och ett nationellt brottsförebyggande program, *Allas vårt ansvar*, togs fram.

De första lokala brottsförebyggande råden bildades. Metoder som trygghetsvandringar och grannsamverkan började utformas.

Brå fick i uppdrag att stimulera det lokala brottsförebyggande arbetet genom att bistå med information och sprida kunskap.

NATIONELLA INITIATIV

Polisens verksamhet förnyas	12
Allas vårt ansvar – ett nationellt brottsförebyggande program	13
Kommittén för brottsförebyggande arbete.....	14
Folkhälsoinstitutet bildas	15
Ny myndighet för brottsoffer.....	15
Reform av lagen om unga lagöverträdare.....	15
Fokus på storstädernas utsatta bostadsområden	15
Ny lag om kameraövervakning	15
Kvinnofridsreformen	16
Brottsförebyggande arbete ur ett boendeperspektiv	16
Ny myndighet mot ekonomisk brottslighet.....	16

LOKAL ORGANISERING AV BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

De första lokala brottsförebyggande råden bildas.....	17
---	----

EXEMPEL PÅ BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Trygghetsvandringar och Grannsamverkan.....	19
13-punktsprogrammet för brottsförebyggande och säkerhetsarbete i handeln	19
EXIT och KRIS.....	19
Farsor och morsor på stan	19

BRÅS STÖD TILL LOKALT ARBETE

Planering, utredning och verkställande av brottsförebyggande arbete	20
Regeringsuppdrag att utveckla stöd till lokalt brottsförebyggande arbete.....	20
Medling.....	20

Nationella initiativ

Polisens verksamhet förnyas

Under första halvan av 1990-talet fanns en tydlig vilja att förändra polisens verksamhet. I samband med budgetpropositionen 1993 lanserades både närpolisreformen och införandet av ett problemorienterat arbetssätt vilka skulle få stor betydelse för polisens arbete. Närpolisreformen hade föregåtts av flera statliga utredningar och politiska beslut, så även om den i huvudsak genomfördes under mitten av 1990-talet (1993–1998), kan flera av dess grundläggande idéer spåras flera decennier bakåt i tiden (*Hur – Var – Närpolis. En granskning av närpolisreformen*, Brå 2005).

Avsikten med närpolisreformen var bland annat att lättare integrera och genomföra ett problemorienterat arbetssätt i polisverksamheten. Målet med reformen var också att stärka polisens samverkan med andra aktörer i lokalsamhällena. Skillnaden mellan den gamla benämningen kvarterspolis och det nya begreppet närpolis beskrevs som att närpoliser ”organiserar i större enheter med ansvar för de flesta slag av polisverksamhet inom ett visst geografiskt område, såsom förebyggande polisverksamhet, övervakning, utredning av vardagsbrottslighet samt service till allmänheten. Ett problemorienterat arbetssätt och ett vidsträckt kontaktnät med dem som bor eller arbetar inom området är andra inslag

i närpolisverksamheten” (*Hur-Var-Närpolis. En granskning av närpolisreformen*, Brå 2005)

I stället för att i huvudsak bedriva reaktiv och händelsestyrd uttryckningsverksamhet skulle polisen alltså arbeta proaktivt med mer långsiktiga mål utifrån ett problemorienterat arbetssätt, som innebar att kartlägga och analysera orsakerna till kriminalitet och andra problem, och att därefter utforma åtgärder i samverkan med dem som bor och verkar i området. I och med reformen kom det traditionella gärningsmannaperspektivet att kompletteras med ett mer uttalat situationellt perspektiv. I det situationella perspektivet ser man till de förhållanden på platsen som kan orsaka brottslighet. En viktig del i arbetsprocessen är också att åtgärderna följs upp och utvärderas, för att man ska få kunskap om huruvida åtgärderna varit ändamålsenliga och effektiva (Brå 1999 *Svensk polis i förändring – en granskning av närpolisreformen*).

Närpolisreformen och det problemorienterade polisarbetet infördes i en organisation där brottsförebyggande arbete inom polisen sågs som avgränsade speciella projekt. Det brottsförebyggande arbetet hade fram till dess präglats av en socialt inriktad verksamhet, med fokus på barn och ungdomar, och utfördes av någon eller några få poliser i varje polismyndighet.

Under den därpå följande tioårsperioden, cirka 1994–2005, breddades arbetet väsentligt. Arbetet understöddes bland annat genom en rad rapporter med ett tydligt problemorienterat fokus, framtaget av Polishögskolans forskningsenhet. Samma enhet genomförde också stora trygghetsmätningar i flera län (Polishögskolan 1997). Brottsförebyggande arbete skulle nu vara en uppgift för hela polisorganisationen. Arbetet inriktades på att eliminera eller minska brottsrelaterade problem, i stället för att endast repressivt reagera när brott redan begåtts.

Allas vårt ansvar – ett nationellt brottsförebyggande program

År 1996 fattade regeringen beslut om ett nationellt brottsförebyggande program, *Allas vårt ansvar* (Ds 1996:59), som tog ett helhetsgrepp på lokalt brottsförebyggande arbete. Målet med programmet var att ge riktning och inspiration för det lokala brottsförebyggande arbetet. I programmet konstaterades att rättsväsendet inte kunde bekämpa brottsligheten på egen hand, utan att det behövdes lokal organiserad samverkan. Kommuner och myndigheter behövde satsa på att tillvarata ideellt medborgerligt engagemang mycket mer än vad de gjort dittills. Att förebygga brott är en uppgift för alla – polisen, socialtjänsten, skolorna, gatukontoren, näringslivet, ideella föreningar – i lokal samverkan.

Arbetet med programmet hade föregåtts av fler begränsade initiativ, exempelvis de överläggningar som Justitiedepartementet genomförde 1985 med representanter för myndigheter, folkrörelser och näringslivet (DsJu 1985:5 *Lokalt samarbete mot brott*). Under det tidiga 1990-talet publiceras flera statliga utredningar om brottslighet och trygghet. Exempelvis publicerade Våldskommissionen sitt

slutbetänkande *Våld och brottsoffer* (SOU 1990:92) som beskriver det lokala brottsförebyggande arbete som dittills hade bedrivits och rekommenderade att det skulle bildas ”lokala brottsförebyggande organ” i kommunerna under polisens ledning, för att fånga upp det folkliga engagemanget och sätta i gång samverkan. Trygghetsutredningen 1993 (DsJu 1993:05) resulterade i de två rapporterna *Trygghet mot brott i lokalsamhället. Kartläggning, principiella synpunkter och förslag* (SOU 1994:122) samt *Trygghet mot brott. Rollfördelning och samverkan* (SOU 1995:146). Det nationella brottsförebyggande programmet *Allas vårt ansvar* 1996 utgick också från erfarenheterna av den försöksverksamhet som Rikspolisstyrelsen och Brå bedrivit i fem städer (*Lokalt brottsförebyggande arbete m.m.* (Ds 1992:93).

Allas vårt ansvar utgick från devisen ”lokala problem, lokala lösningar” – det vill säga att brott sker lokalt och därför måste förebyggas lokalt. Det är också lokalt som kunskapen om de lokala problemen och deras orsaker finns. Programmet betonade att brottsförebyggande arbete måste planeras och genomföras på lokal nivå. Där finns både de nödvändiga aktörerna och den kunskap som behövs. I programmet *Allas vårt ansvar* föreslogs att särskilda samverkansgrupper – lokala brottsförebyggande råd – skulle inrättas i varje kommun, med uppdrag att samordna och initiera brottsförebyggande verksamhet.

Det brottsförebyggande programmet fokuserade på vardagsbrottslighet – mängdbrotten och brotten som drabbar människor i deras vardag – och angav som arbetets tre huvudteman att

- förebygga nyrekrytering till en kriminell livsstil
- förebygga återfall i brott
- använda situationella metoder.

Det kanske viktigaste resultatet av programmet var att kommunerna alltmer kom att engagera sig och ta ansvar för lokal brottsförebyggande verksamhet. Medvetenheten och kunskapen om lokalt brottsförebyggande arbete ökade, både inom olika sektorer i kommunerna och på olika beslutsnivåer. *Allas vårt ansvar* var sannolikt också en viktig orsak till att många organisationer utanför kommunerna i allt större utsträckning började tänka och arbeta lokalt brottsförebyggande.

”*I kölvattnet kan jag se att Allas vårt ansvar satte en grund till ett bredare perspektiv, att det inte bara är polisiära problem utan att andra kan bidra, men det är viktigt att tydliggöra ansvaren.*”

MATS BRANDSTRÖM, KOMMUNAL
SAMORDNARE, MALMÖ, INTERVJU 2013

Kommittén för brottsförebyggande arbete

Från 1996 till början av 1999 arbetade Kommittén för brottsförebyggande arbete (KBA) med att genomföra idéerna i *Allas vårt ansvar*. Flera av aktiviteterna genomfördes i samarbete med Brå, i några fall med Brå som leverantör av själva underlagen. Implementeringen av programmet omfattade bland annat följande aktiviteter:

- Rådslag där allmänheten, polisen, kommunen och näringslivet tillfrågades om behov och möjligheter till lokalt brottsförebyggande arbete.
- Fördelning av ekonomiskt stöd till uppstart av lokala brottsförebyggande samarbeten och insatser.

- Informations- och utbildningsinsatser i form av föreläsningar i kommuner och på konferenser, skrifter, ett nyhetsbrev, en universitetskurs i brottsförebyggande arbete och en förteckning över kontaktpersoner i kommuner.
- Särskilda insatser på områdena medling, familjerådslag för unga lagöverträdare, mc-relaterad brottslighet och näringslivets behov och möjligheter till medverkan i brottsförebyggande arbete.

KBA:s verksamhet innebar att det skapades ett visst mått av sammanhållet stöd och stimulans från den centrala nivån specifikt till lokalt och regionalt baserat brottsförebyggande arbete.

KBA:s uppdrag avslutades 1999. Av slutrapporten *Brottsförebyggande arbete i landets kommuner* (SOU 1999:61) framgår att det nationella brottsförebyggande programmet fick ett positivt mottagande av kommuner och andra lokala aktörer samt av de regionala organen. Samtidigt framhöll kommittén att det behövdes ytterligare insatser för att åstadkomma en fortsatt positiv utveckling, till exempel

- tryck i frågan och i stödet, för fortsatt positiv utveckling
- fortsatt ekonomiskt stöd
- en tydligare roll för polisen i det lokala samarbetet
- lättillgängligt kunskapsstöd och möjligheter till utbildning
- modeller och instrument för kartläggning av problembilder
- mer stöd från forskningen
- större involvering från kriminalvården och näringslivet
- åtgärder för att få in brottsförebyggande aspekter i stads- och byggnadsplaneringen.

Folkhälsoinstitutet bildas

År 1992 bildades Folkhälsoinstitutet (prop. 1990/91:175 *Om vissa folkhälsofrågor*). Institutets huvuduppgift var att centralt driva hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande arbete. Inledningsvis skulle institutet bygga upp program för områdena alkohol och droger, tobak och olycksfallskador samt program för särskilda grupper – till att börja med för barn och ungdom samt utsatta kvinnor. Inom ramen för programmen skulle Folkhälsoinstitutet producera, ställa samman och sprida kunskaper och erfarenheter.

Ny myndighet för brottsoffer

Brottsoffermyndigheten inrättades 1994 som ett led i att förstärka arbetet med att främja alla brottsoffers rättigheter och uppmärksamma deras behov och intressen, samt för att vara ett informations- och kunskapscentrum för brottsofferfrågor.

Reform av lagen om unga lagöverträdare

Lagen om unga lagöverträdare har med jämna mellanrum varit föremål för reformer. Före och under den här perioden bör särskilt två förändringar uppmärksammas. Den första är reformen från 1988 som bygger på regeringens proposition *Åtgärder mot unga lagöverträdare* (prop. 1987/88:135). Den innebär bland annat krav på skötsamhet för den som meddelas åtalsunderlåtelse och att åklagaren vid handläggningen av ungdomsärenden i större utsträckning ska inhämta yttrande från socialnämnden. Den andra reformen genomfördes 1995. Den innebär bland annat ökade krav på skyndsamhet i handläggningen, att åtalsunderlåtelse som regel

inte bör meddelas ungdomar som tidigare gjort sig skyldiga till brott och att vårdnadshavare och socialtjänst i ökad utsträckning ska närvara vid förhör med unga (*Handläggning av ungdomsmål* prop. 1994/95:12).

Fokus på storstädernas utsatta bostadsområden

Under 90-talet gjordes också andra satsningar som riktade in sig på att mobilisera lokalsamhällets civila krafter. Ett exempel är satsningen med fokus på den socioekonomiska situationen i storstädernas utsatta bostadsområden, den så kallade *Blommansatsningen* (uppkallad efter Leif ”Blomman” Blomberg som var minister med ansvar för integrationsfrågor åren 1994–1998). Satsningen pågick 1995–1999 i åtta av landets storstadskommuner: Botkyrka, Göteborg, Haninge, Huddinge, Malmö, Södertälje, Solna och Stockholm. Insatserna skulle förankras lokalt och genomföras i samverkan.

Liksom i *Allas vårt ansvar* riktade Blommansatsningen in sig på att stärka medborgligt engagemang och hade ett fokus på tidigt förebyggande insatser. Bostadsbolag var involverade på ett sätt som man senare också kan se inom det brottsförebyggande samverkansarbetet.

Ny lag om kameraövervakning

År 1998 kom en ny lag om allmän kameraövervakning (prop. 1997/98:64). Avsikten var att ge större utrymme för och förenkla användandet av kameraövervakning när syftet är att förhindra brott m.m. Kameraövervakning hade varit reglerad sedan 1977, då man införde en lagstiftning för att stärka

integritetsskyddet. Tillstånd krävs från länsstyrelsen för kameraövervakning på allmänna platser. År 1998 infördes även personuppgiftslagen (prop. 1997/98:44) som bland annat reglerar kameraövervakning på icke allmänna platser.

Kvinnofridsreformen

Året före *Allas vårt ansvar* (1995) kom Kvinnovaldscommissionens betänkande *Kvinnofrid* (SOU 1995:60), som ledde till den omfattande Kvinnofridsreformen 1998 (prop. 1997/98:55 *Kvinnofrid*). Det introducerade ett förändrat synsätt på våld mot kvinnor: att problemet inte enbart beror på avvikande män, utan kommer ur ojämlika maktstrukturer i samhället.

Kvinnofridsreformen tog ett helhetsgrepp på problemet, med helt nya lagrum, och med satsningar på utbildning för polis, åklagare och domare om den nya lagen. Därtill förstärktes socialtjänstlagen, om socialtjänstens roll i stödet till våldsutsatta kvinnor. Reformen medförde också omfattande myndighets-samverkan för att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer.

Brottsförebyggande arbete ur ett boendeperspektiv

Regeringens ambitioner med *Allas vårt ansvar* innebar att även andra myndigheter fick uppdrag som rörde det brottsförebyggande arbetet. Exempelvis fick Boverket 1996 i uppdrag att inventera hur man kan planera och utforma byggnader och områden på ett sätt som minskar brottsligheten.

Arbetet resulterade 1998 i rapporten *Brott, bebyggelse och planering*, en omfattande handbok i bebyggelseplanering ur brottsförebyggande perspektiv. Rapporten framhåller att varje plats kräver sin egen analys av de lokala problemen.

Det är de berörda (medborgarna, det lokala föreningslivet, företagarna, polisen, bostadsföretagen och kommunen) som gemensamt måste göra en kartläggning som det brottsförebyggande arbetet tar sin avstamp i.

”*Det brottsförebyggande arbetet har breddat sig betydligt. Arbetsfältet när jag började 1997 var inriktat på social prevention, i stort sett till 100 %. Så där har det hänt mycket.*”

PER GRANHÄLLEN, KOMMUNAL SAMORDNARE
RINKEBY-KISTA STADSDELSFÖRVALTNING, INTERVJU 2013

Ny myndighet mot ekonomisk brottslighet

Ekobrottsmyndigheten (EBM) inrättades 1998, i kölvattnet av regeringens strategi *Samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten* (skr. 1994/95:217) och Ekobrottsberedningens rapport *Effektivare ekobrottsbekämpning* (Ds 1996:1). Att samla åklagare, poliser och ekorevisorer under ett tak för nära samverkan innebar ett nytänkande. Förväntningarna var att Ekobrottsmyndigheten skulle arbeta problemorienterat, ha en brottsförebyggande profil och ta sikte på att spåra upp allvarlig och dold ekobrottslighet.

Lokal organisering av brottsförebyggande arbete

De första lokala brottsförebyggande råden bildas

Polisen framträdde som en central aktör i det tidiga arbetet med att organisera lokal samverkan mot brott, samtidigt som man från början satsade på att involvera ett brett spektrum av lokala aktörer. Under åren 1985 till 1989 ledde Rikspolisstyrelsen projektet *Samverkan mot brott*. Inom projektet satte man i gång lokala samarbetsgrupper och engagerade bland annat bostadssektorn, säkerhetsbranschen, försäkringsbranschen och handeln. Rikspolisstyrelsen bildade också en central samordningsgrupp för myndigheter och intressegrupper som berördes av det brottsförebyggande arbetet (SOU 1990:92 *Våld och brottsoffer*).

De första lokala brottsförebyggande råden bildades redan i slutet av 80-talet. Exempelvis Umeås lokala brottsförebyggande råd UME-BRÅ. I Stockholm fanns Brottsförebyggande centrum, som var ett nav för kunskapsutvecklingen i huvudstaden. År 1991 beslöt regeringen att Brå och Rikspolisstyrelsen skulle stötta lokala brottsförebyggande försöksverksamheter städerna – Karlskoga, Linköping, Malmö, Stockholm och Östersund. Syftet var att samla erfarenheter som sedan skulle kunna komma till användning i resten av landet.

Efter lanseringen av *Allas vårt ansvar* 1996 började lokala råd snabbt att etableras runt om i landet och allt fler brottsförebyggande initiativ togs. Antalet lokala brottsförebyggande råd eller liknande ökade från ett 30-tal till cirka 120 mellan åren 1996 och 1999 (SOU 1999:61 *Brottsförebyggande arbete i landets kommuner*).

”I början när vi var närpolisier upprättade närpolischefen ett närpolisråd, för kommunerna var inte mogna att starta brottsförebyggande råd. Närpolisrådet blev som en startmotor för att få kommunerna att förstå vilket ansvar som var deras, utifrån *Allas vårt ansvar*.”

JOHNNY LINDH, POLIS RINKEBY-KISTA, INTERVJU 2013

Oftast ansvarade kommunerna för att driva råden, även om polisen nästan alltid deltog. Enligt KBA:s slutrapport (SOU 1999:61) fanns en samsyn på problemen och på hur man ville arbeta. Mycket av det brottsförebyggande arbetet 1996–1998 var socialt orienterat, och det fanns ett starkt fokus på tidigt förebyggande med barn och unga. Främst var kommunerna inriktade på att minska alkohol- och drog-

missbruk och därmed förknippad brottslighet bland ungdomar. Även föräldrautbildning och särskilda insatser inom barnomsorg och skola ansågs vara viktiga. Detta återspeglas i det ekonomiska stöd som KBA fördelade. Stödet var uppdelat i insatser för ungdomar, insatser inom barnomsorg och skola samt föräldrautbildning (SOU 1999:61 och Steget före. *Nedslag i det lokala brottsförebyggande arbetet* (SOU 1998:90)).

Exempel på brottsförebyggande arbete

Trygghetsvandringar och Grannsamverkan

Metoden *Trygghetsvandring i bostadsområden* utvecklades i mitten av 90-talet. En tongivande aktör för utvecklingsarbetet var Tryggare och Människligare Göteborg, som var stadens övergripande råd för förebyggande frågor.

Metoden *Grannsamverkan* utvecklades från början av Seattlepolisen i USA och blev populär i Sverige under mitten av 80-talet (Brå 2000, *Idéskrift 6. Grannsamverkan*). Oftast användes den i villaområden snarare än i flerfamiljshus, och drevs i huvudsak av enskilda eldsjälar. Den lokala gruppen Samverkan mot brott i Stockholm utvecklade 1993 sin organisation och tog fram ett metodmaterial för grannsamverkan. I gruppen ingick polisen, försäkringsbolagen, Stockholms stad, Villaägarna, Stöldskyddsföreningen, Brandskyddsföreningen, Fastighetsägarna Stockholm, SABO (Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag) och Stockholm Parkering.

13-punktsprogrammet för brottsförebyggande och säkerhetsarbete i handeln

I slutet av 90-talet började Svensk Handel att certifiera butiker enligt det som numera heter *Skydd mot rån i handeln. 13-punktsprogrammet för säkerhetscertifiering* (Handelns Arbetsmiljökommitté, Brå och Polisen

2012). Programmet innebär att butiker utbildar personal och ser över sin säkerhet på ett systematiskt sätt. Företrädare för Handelns arbetsmiljökommitté menar att detta arbete inneburit att handeln har börjat arbeta mer systematiskt brottsförebyggande.

EXIT och KRIS

Flera organisationer och projekt startade på Fryshuset i Stockholm, till exempel Exit 1998 för avhoppare ur nazistiska och rasistiska grupper, inspirerat av en motsvarande Exit-verksamhet som startade i Norge 1997.

Vid samma tid startades också några organisationer för dem som ville lämna kriminalitet, som drevs av personer som själva hoppat av kriminella eller rasistiska grupper. Det var till exempel KRIS, Kriminellas revansch i samhället, som bildades 1997.

Farsor och morsor på stan

Efter kravallerna i Kungsträdgården i Stockholm 1989 och arbetet med Non-fighting generation startade en rörelse med nattvandringar, med draghjälp av Anders Carlberg och Fryshuset i Stockholm. Föreningen Farsor och morsor på stan var till en början en del av Fryshuset, men blev sedan en fristående förening som i dag heter Riksnätverket nattvandrare i Sverige (www.nattvandring.se).

Brås stöd till lokalt arbete

Planering, utredning och verkställande av brottsförebyggande arbete

Brottsförebyggande rådets verksamhet startade den 1 juli 1973 som en kommitté under Justitiedepartementet. Ett institut för planering, utredning och verkställande av brottsförebyggande arbete bildades också och knöts till rådet. En av institutets uppgifter skulle vara att sprida information om brottsförebyggande åtgärder. Året efter (1974) blev Brå en myndighet.

Under sent 80-tal och tidigt 90-tal publicerade Brå ett antal skrifter som kunde användas som metodstöd, bland annat om brottsoffer 1988, brottsförebyggande arbete i skolan 1989, åtgärder mot brott i stadsmiljön 1990, återigen om skolan 1991 och en utvärdering av olika ungdomsprojekt 1992.

Regeringsuppdrag att utveckla stöd till lokalt brottsförebyggande arbete

Som ett led i genomförandet av *Allas vårt ansvar* uppdrog regeringen till Brå att utveckla sin verksamhet till stöd för lokalt brottsförebyggande arbete (budgetpropositionen för 1997, prop. 1996/97:1). Brå fick bland annat i uppdrag att utveckla former för att stimulera det lokala brottsförebyggande

arbetet genom att bistå med information, verka för att behovet av kvalificerad utbildning på lokal nivå tillgodosågs och biträda med uppföljningar och utvärderingar av brottsförebyggande projekt. Brå och Rikspolisstyrelsen hade redan före detta operativt stöttat arbetet med att starta upp fem lokala råd, i Karlskoga, Linköping, Malmö, Stockholm och Östersund, under uppstartsåren 1991–1994 (ds 1992:93 *Lokalt brottsförebyggande arbete m.m.*).

Medling

Brå fick 1997 regeringens uppdrag att bedriva och följa upp en försöksverksamhet med medling vid brott. Under försöksåret 1998 fick ett trettiotal projekt i landets kommuner ekonomiskt stöd för att starta eller utveckla medling vid brott mellan unga gärningsmän och deras brottsoffer. Försöksåret utvärderades av Brå och resulterade i ett antal rapporter, bland annat *Medling vid brott. Rapport från en försöksverksamhet* (1999), *Medling vid brott. Gärningsmännen berättar* (1999).

1999–2003

ETABLERING

Efter den intensiva start som följde på närpolisreformen och *Allas vårt ansvar* kom en period då arbetet fick fäste och tog form både nationellt och lokalt. Det breda förebyggande arbetet fick också utrymme i flera nationella satsningar, som *Mobilisering mot narkotika*, vilket också påverkade det lokala arbetet.

Kommunerna tog en mer framträdande roll i arbetet och under den här fasen startades många lokala brottsförebyggande råd, och flera arbetsätt utvecklades, till exempel *Bo Tryggt 01*.

Brå tog över ansvaret för det nationella stödet till lokalt brottsförebyggande arbetet och enheten för lokalt brottsförebyggande inrättades. Brås stödjande arbete formades till att vara grunden för det stöd som ges idag.

NATIONELLA INITIATIV

Fortsatt fokus på storstädernas utsatta bostadsområden	24
Närpolisreformen implementerades	24
Ytterligare förändringar i påföljdssystemet för unga lagöverträdare	25
Regeringen vidareutvecklade den brottsförebyggande politiken	25
Lagen om medling vid brott	25
Statens folkhälsoinstitut	25
Mobilisering mot narkotika	26
Stärkt skydd till barn i utsatta situationer	26

LOKAL ORGANISERING AV BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Kommunerna tar en alltmer framträdande roll	27
Ingen bred samverkan med civilsamhället	27
Ökat situationellt arbete	27

EXEMPEL PÅ BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Stödcentrum för unga brottsoffer	29
Bo tryggt 01	29
Utslussning från anstalt	29

BRÅS STÖD TILL LOKALT ARBETE

Enheten för lokalt brottsförebyggande arbete bildades	30
Utbildning i tillämpad kriminologi	30
Handledningar om förebyggande åtgärder i skolan	30
Den årliga konferensen Råd för framtiden	30
Ekonomiskt stöd	31
Forskningsstöd till lokalt brottsförebyggande arbete	31
European Crime Prevention Award (ECPA)	32
Brås stöd till medling	31
En nationell strategi för att minska bilbrotten	32
Publikationer	32

Nationella initiativ

Fortsatt fokus på storstädernas utsatta bostadsområden

Vid slutet av 1990-talet tog Socialdepartementet fram riktlinjerna för en nationell storstadspolitik i SOU 1998:25, *Tre städer. En strukturerad storstadspolitik för hela landet*. Stora delar av arbetet inom Blommansatsningen drevs vidare i den nya statliga Storstadssatsningen. Boendesegregationen som sådan, och orsakerna bakom den, fokuserades inte särskilt i Blommansatsningen. Denna var i första hand inriktad på att underlätta för arbetslösa invandrare att komma in på arbetsmarknaden. Men vikten av att insatserna planerades efter invånarnas önskemål och behov, den lokala förankringen och lokal samverkan i allmänhet, och mellan kommunala och statliga institutioner i synnerhet: beskrevs som central i riktlinjerna. Enligt Integrationsverkets slutrapport 2000:10 *Vad händer med "Blommanpengarna"*? fortsatte stora delar av det arbete som hade påbörjats sedan tidigare.

”*Jag anställdes i Rinkeby på Storstadssatsningsmedel. Hade man inte haft de pengarna hade man kanske inte vågat starta det brottsförebyggande rådet. Sen när pengarna drogs bort behöll man verksamheten, så det kan ses som en bra start.*”

PER GRANHÄLLEN, KOMMUNAL SAMORDNARE VID RINKEBY-KISTA STADSDELSFÖRVALTNING, INTERVJU 2013

Boverkets brottsförebyggande uppdrag fortsatte. Boverket, Brå och Rikspolisstyrelsen gav ut en gemensam rapport 2002, *Bebyggelseinriktade åtgärder mot brott och otrygghet*.

Närpolisreformen implementerades

Vid denna tid hade närpolisreformen genomförts i landet. Antalet redovisade närpoliser ökade oavbrutet under hela 90-talet. År 1996, då närpolisreformen introducerades på bred front, var knappt 30 procent av samtliga poliser i landet närpoliser. År 2000 var samma siffra 40 procent. Hälften av landets närpoliser kunde betecknas som allpoliser – generalister som inte enbart arbetade med förebyggande frågor, ordningsfrågor eller kriminalfrågor (Brå 2005, *Hur – Var – Närpolis. En granskning av närpolisreformen*).

Samtidigt kunde Brå redan 1999 se att man började slå ihop närpolisområden till större enheter, så att antalet närpolisområden minskade, särskilt i glesbygdslänen. Bland närpoliserna uppgav en tredjedel 1999 att sammanslagningarna hade fått negativa konsekvenser, medan hälften ansåg att de inte hade haft någon betydelse (Brå 1999: *Svensk polis i förändring. En granskning av närpolisreformen*).

År 2000 fanns det omkring 340 närpolisområden i landet, och de sammanföll ofta med kommunens geografiska gränser. Det genomsnittliga antalet invånare per närpolisområde var omkring 26 000 personer. I relation till befolkningen fanns det i genomsnitt en närpolis per 1 400 medborgare.

Ytterligare förändringar i påföljdssystemet för unga lagöverträdare

År 1999 förändrades påföljdssystemet för unga lagöverträdare. Bland annat infördes de nya påföljderna sluten ungdomsvård och samhällstjänst. Den frihetsberövande påföljden sluten ungdomsvård skulle till stor del ersätta fängelsestraff för ungdomar, vara tidsbestämd och verkställas av Statens institutionsstyrelse. Samhällstjänst skulle ske inom ramen för vård eller åtgärd inom socialtjänsten, och föreskrivas av domstol (*Vissa reformer av påföljdningssystemet*, prop. 1997/98:96).

Regeringen vidareutvecklade den brottsförebyggande politiken

År 2000 vidareutvecklade regeringen sin brottsförebyggande politik i skrivelsen *Brott kan förebyggas! Utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet* (skr. 2000/01:62). I den framhölls att kriminalpolitiken måste ha en bred ansats. Man konstaterade att brottslighetens utveckling i första hand påverkas av samhällsförändringar, snarare än av rättsväsendet. Därför ålades alla kommittéer och utredningar att i sina förslag redovisa vilka eventuella effekter de förmodades ha på brottsligheten. Målet var att ett brottsförebyggande perspektiv skulle ingå ”som en naturlig del i de flesta politikområden” och att denna helhetssyn skulle integreras i all relevant verksamhet.

Lagen om medling vid brott

Precis i inledningen av perioden tillsattes en statlig utredning för att närmare ta reda på om medling vid brott förutsättningar att bli en permanent verksamhet. Utredningen *Medling vid brott* (SOU 2000:105) kom fram till att medling är en lämplig åtgärd som kan bidra till att unga gärningspersoner inte återfaller i brott och som kan hjälpa brottsoffer att bearbeta konsekvenserna av en brottshändelse. Utredningen ansåg också att det fanns ett behov av tydligare regler runt medling vid brott och att en lag om medling vid brott därför borde införas.

Den så kallade medlingslagen (lag 2002:445 om medling med anledning av brott) trädde i kraft den 1 juli 2002. I slutet av året fick Brå uppdraget att implementera verksamheten så att den på sikt skulle bli tillgänglig i hela landet.

Statens folkhälsoinstitut

År 2001, ungefär tio år efter att Folkhälsoinstitutet inrättats, fick institutet en ny roll inom folkhälsoområdet och ändrade namn till Statens folkhälsoinstitut. Förändringen innebar att Folkhälsoinstitutet slogs samman med Alkoholinspektionen och fick ta över vissa av Socialstyrelsens uppgifter enligt tobakslagen. Statens folkhälsoinstitut skulle fungera som ett nationellt kunskapscentrum för metoder och strategier inom verksamhetsområdet folkhälsa och ansvara för den övergripande tillsynen inom områdena alkohol, narkotika och tobak. Institutet skulle dessutom nationellt samordna insatser på folkhälsoområdet efter beslut av regeringen (*Statens folkhälsoinstitut – roll och uppgifter*, prop. 2000/01:99).

Mobilisering mot narkotika

År 2002 beslutade regeringen att utse en nationell narkotikasamordnare och lade fram propositionen *Nationell narkotikahandlingsplan* (prop. 2001/02:91). Samordnarens arbete organiserades som Mobilisering mot narkotika, en omfattande nationell satsning som genomfördes 2002–2007. Mobilisering mot narkotika såg som en av sina viktiga uppgifter att stödja frivilligorganisationer, yrkesverksamma och människor på lokal nivå i det förebyggande arbetet. Det skulle handla om folkbildning, föräldrasatsningar, nätverk av och för unga, arbete på skolor, metodutveckling och utvärderingar.

”*Mobilisering mot narkotika lade grunden för vårt brotts- och drogförebyggande arbete ute i kommunerna. Vi samlade oss, fick politiker att vara med, jobbade med att bli tydligare med mål, genomförandepå planer, uppföljning, identifiera områden och göra prioriteringar.*”

LENNART ANDERSSON, F.D. KOMMUNAL SAMORDNARE
UMEÅ, INTERVJU 2013

Som en del av implementeringen av de nationella handlingsplanerna på alkohol- och narkotikaområdena inrättades 2002 en länsamordnande funktion för ANDT-förebyggande arbete (alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken). Uppdraget var att stödja arbetet i kommunerna och stimulera till ökad aktivitet inom preventionsområdet, med målsättningen att kommunerna skulle integrera detta arbete i den ordinarie strukturen.

Stärkt skydd till barn i utsatta situationer

Propositionen 2002/03:53, *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*, kompletterade socialtjänstlagen med en skyldighet för socialtjänsten att samverka på övergripande nivå med samhällsorgan, organisationer och andra, vad gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa, oavsett om det är som gärningspersoner eller som brottsoffer.

Reformen följdes upp genom Socialstyrelsens rapport *Samverkan kring barn som far illa. Uppföljning av lagändring enligt proposition 2002/03:58*, som kom 2006. Rapporten visade att nästan samtliga kommuner hade samverkan på övergripande nivå med flertalet samhällsaktörer. En större ansträngning för uppföljning och utvärdering av samverkan krävdes dock, enligt Socialstyrelsen.

Lokal organisering av brottsförebyggande arbete

Antalet lokala råd fortsatte att växa under perioden. Mellan 1999 och 2000 växte antalet lokala brottsförebyggande råd i kommuner och stadsdelar från 120 till 196 lokala råd. Det innebar att två tredjedelar av Sveriges kommuner hade ett lokalt brottsförebyggande råd.

Kommunerna tar en alltmer framträdande roll

Enligt regeringens skrivelse *Brott kan förebyggas! Utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet* (skr. 2000/01:62) kunde man omkring 2000 se att kommunerna tog på sig en alltmer framträdande roll i det brottsförebyggande arbetet, och i de kommuner där det fanns en särskild samordnare fick arbetet extra skjuts. Polisen hade dock fortfarande en viktig roll; närpolischefen satt ofta med i rådet.

Ingen bred samverkan med civilsamhället

Enligt Magnus Hörnqvists studie *Allas vårt ansvar i praktiken*, (2001) om de lokala råden under tidsperioden 1996–2000, levde de flesta av råden inte upp

till visionen i *Allas vårt ansvar* om att vara en plattform för hela civilsamhället, utan omfattade mest de traditionella myndigheterna polis, socialtjänst och skolförvaltning. I knappt hälften av alla kommuner med lokala brottsförebyggande råd 2000 hade ansträngningar gjorts för att involvera civilsamhället. Dessa råd var utformade som ett traditionellt samverkansorgan mellan politiker och tjänstemän från olika offentliga verksamheter.

Ökat situationellt arbete

Även om huvuddelen av de lokala rådens brottsförebyggande arbete var av social karaktär, enligt regeringens skrivelse (2000/01:62), ökade det situationellt inriktade arbetet runt millennieskiftet. Kommunerna arbetade alltmer med metoder som gör det svårare att begå brott och lättare att upptäcka brott, främst genom satsningar i bostadsområden, såväl genom förändringar i den fysiska miljön som genom grannsamverkan.

Brå genomförde en kartläggning av det brottsförebyggande arbetet åren 2002–2003. Den visade att det fanns variationer mellan de lokala råden vad gällde både deras aktivitet och de förutsättningar de hade.

Behovet av kunskap om brottsförebyggande arbete var stort. Närmare 90 procent av de råd som besvarat enkäten uppgav att kunskapsbehovet var stort eller mycket stort inom samtliga kunskapsområden.

Samtidigt uppgav en majoritet av råden att de avsatt arbetstid och ekonomiska resurser för brottsförebyggande ändamål och i många fall finns det en samordnare inom kommunen. Sammanlagt uppgav över 80 procent av kommunerna att det lokala rådet fungerade bra eller mycket bra.

När det gäller det praktiska arbetet uppgav tre fjärdedelar att man påbörjat någon form av praktiskt åtgärdsinriktat arbete. De områden man framför allt prioriterade var förebyggande arbete inom skolan, insatser för ungdomar i riskzonen, insatser mot drogmissbruk samt nattvandring.

Exempel på brottsförebyggande arbete

Stödcentrum för unga brottsoffer

Stödcentrum för unga brottsoffer i City (Stockholms stad) var den första stödverksamheten för unga brottsoffer i landet. Den startade hösten 1999, efter en ökning av personrån mot ungdomar som blev rånade på pengar, mobiltelefoner, dyra jackor m.m. Stödcentret erbjuder stöd och rådgivning till ungdomar som råkat ut för brott i offentliga miljöer. Utgångspunkten är ett nära samarbete med polisen, snabb kontakt med den rånade, fokus på brottsut-sattheten och dess innebörd, information om och kontakt med rättsväsendet. Arbetet med stöd och rådgivning till unga brottsoffer bygger på kunskap från forskning och behandling, om unga brottsof-fers reaktioner och olika psykologiska strategier att handskas konstruktivt med kränkningen, som annars medför en ökad risk för att man själv bör-jar begå brott. (*Stödcentrum för unga brottsoffer*, Socialstyrelsen 2005). Stödverksamheten var Sve-riges bidrag till European Crime Prevention Award (ECPA) 2001, och vann tävlingen.

Bo tryggt 01

År 2001 gav Polismyndigheten i Stockholms län ut handboken *Bo tryggt 01: Handbok för brottsfö-rebyggande och trygghetsskapande i bostäder och bostadsområden*. Handboken togs fram i samverkan

med forskare från Kungliga Tekniska högskolan (KTH) och Chalmers, och innehöll många check-listor och anvisningar för att bygga och bygga om bostadsområden och fastigheter enligt brottsföre-byggande principer. Den riktade sig till politiska beslutsfattare, stadsplanerare, fastighetsförvaltare med flera. Syftet var att förebygga mängdbrott, att bygga bort brott och bygga in trygghet, genom att integrera dessa perspektiv i byggandet av bostads-områden. Handboken från 2001 uppdaterades 2005 till en ny version, *Bo Tryggt 05*, även den av Polismyndigheten i Stockholms län. Den utvecklades i alla delar, med syftet att bli mer praktiknära.

Utslussning från anstalt

Inom kriminalvården arbetade man med försöks-verksamheter för att förbereda de intagna för fri-givningen. Exempelvis bedrev kriminalvården en försöksverksamhet åren 2001–2004 med utslussning från anstalt med intensivövervakning med elek-tronisk fotboja (IÖV). Brås utvärdering *Utökad användning av elektronisk fotboja inom Kriminal-vården – slutrapport* (2007) fann att detta minskade återfallen i brott för vissa grupper.

Brås stöd till lokalt arbete

Enheten för lokalt brottsförebyggande arbete bildades

Brå samarbetade med Kommittén för brottsförebyggande arbete (KBA) under perioden 1996–1997, men från den 1 januari 1999 fick Brå i uppdrag att överta de uppgifter som kommittén ansvarat för (budgetproposition för 1999, prop. 1998/99:1). Brå fick då ett särskilt anslag om 7,2 miljoner kronor, som skulle användas för att stödja lokalt brottsförebyggande arbete, och fördela stöd till sådan verksamhet. Samtidigt skapades enheten för lokalt brottsförebyggande arbete, Elba (numera kallad enheten för utveckling av brottsförebyggande arbete, dock fortfarande med lokala aktörer som primär målgrupp).

Utbildning i tillämpad kriminologi

För att ytterligare stärka det lokala brottsförebyggande arbetet i kommunerna genomfördes 1999 en högre utbildning i tillämpad kriminologi. Utbildningen arrangerades av Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet i samarbete med Brå och riktade sig i första hand till personer från rättsväsendet, men flera lokala brottsförebyggande samordnare deltog också. Sammanlagt gick drygt hundra personer denna utbildning.

Handledningar om förebyggande åtgärder i skolan

Under perioden 1999–2003 gjordes flera stödinsatser för att utveckla brottsförebyggande åtgärder i skolan. Brå gav bland annat ekonomiskt stöd till lokala projekt, gav ut en idéskrift om brottsförebyggande arbete i skolan, och publicerade en lärarhandledning för förebyggande arbete i skolorna: *Du & jag, rätt & fel. Handledning för temaarbete om brott. Årskurs 6–9* (Brå 2002). Den följdes år 2004 av handledningen *Du & jag – rätt & fel. Livets spelregler: handledning för temaarbete i årskurs 3–5* och 2007 av ytterligare en handledning, för elever från årskurs 7 i grundskolan till årskurs 3 på gymnasiet *Var går gränsen? Handledning för temaarbeten om integritet, sexuella trakasserier och sexualbrott.*

Den årliga konferensen Råd för framtiden

År 1999 började Brås enhet för lokalt brottsförebyggande arbete att arrangera den årliga konferensen *Råd för framtiden* med målet att sprida kunskap och metoder till olika lokala brottsförebyggande aktörer.

Ekonomiskt stöd

Från och med 1999 fick Brås enhet för lokalt brottsförebyggande arbete ta över fördelningen av ekonomiskt stöd från Kommittén för brottsförebyggande arbete (KBA). KBA fördelade inledningsvis det ekonomiska stödet brett över det brottsförebyggande fältet. I början lade Brå stort fokus på ekonomisk stimulans av brottsförebyggande arbete genom startbidrag till lokala råd. Mellan 1999 och 2001 var Brås ekonomiska stöd dessutom inriktat på försöks- och utvecklingsprojekt inom fyra prioriterade områden: skolan, föräldrastöd, våld mot kvinnor och brottsförebyggande projekt i bostadsområden, inklusive grannsamverkan. Brås ekonomiska stöd 2002–2004 fokuserade på bland annat skola, bostadsområden, näringsliv, föräldrastöd och klott. Externa forskare anlätades för uppföljning och utvärdering.

Forskningsstöd till lokalt brottsförebyggande arbete

Ett exempel på stöd till den lokala nivån från Brås forskningsverksamhet är forskningen om så kallade strategiska brott, det vill säga sådana brott bland unga som starkare än andra brott indikerar en fortsatt lång brottskarriär. Den första Brå-rapporten om detta var Strategiska brott (2000). I undersökningen identifierades tre strategiska brott, där tillgrepp av fortskaffningsmedel var det som i störst utsträckning kunde förknippas med en fortsatt kriminell karriär. Av dem som i sin debut lagförts för tillgrepp av fortskaffningsmedel hörde en dryg fjärdedel (27 procent), till den lilla grupp som i sitt fortsatta liv stod för 50 procent av den totala brottsligheten. Men även rån och stöld förtjänade benämningen strategiska brott, enligt studien, som följdes upp 2011 med delvis nya resultat. Rapporten gav under-

lag till beslut om inriktning och prioriteringar i det lokala brottsförebyggande arbetet gentemot ungdomar.

European Crime Prevention Award (ECPA)

European Crime Prevention Award (ECPA) är en tävling som arrangeras av EU:s brottsförebyggande nätverk, European Crime Prevention Network, EUCPN. Syftet är att lyfta fram bra och väl utvärderade brottsförebyggande verksamheter. I Sverige ordnar Brå sedan 2000 en årlig uttagstävling, där vinnaren får tävla på EU-nivå.

Brås stöd till medling

År 2002 fick Brå i regeringsuppdrag att stödja och stimulera medling med anledning av brott. Uppdraget innebar att myndigheten fördelade finansieringsbidrag samt att svara för frågor om utbildning, metodutveckling och kvalitetssäkring.

Brå hade tre former för finansieringen av medlingsverksamheten: verksamhetsbidrag, modellkommunsbidrag och utbildningsstöd. Verksamhetsbidraget avsåg att stimulera till att sprida medling i landet. Modellkommunsbidraget, syftade till att tillvarata den mer omfattande erfarenhet av medling som fanns på ett fåtal platser i landet. Utbildningsstödet syftade till att stimulera och underlätta för kommunerna att utbilda lämplig personal som medlare och medlingssamordnare.

Brå utbildade också i medling. Utbildningen var av tre olika slag: grundutbildning för blivande medlare, vidareutbildning för erfarna medlare/medlingsansvarig och medlingsträning för lekmän.

En nationell strategi för att minska bilbrotten

År 2002 presenterade Brå ett förslag till en nationell strategi för att reducera den bilrelaterade brottsligheten. I strategin, som finns redovisad i idédokumentet *Det går att reducera bilbrottsligheten*, presenteras ett femtontal olika förslag till åtgärder, med utgångspunkt i såväl utländska som svenska erfarenheter. I april 2003 gav regeringen Brå i uppdrag att, tillsammans med Rikspolisstyrelsen (RPS) genomföra en nationell strategi för att reducera bilbrottsligheten, med utgångspunkt i idédokumentet. Inledningsvis skulle Brå i samarbete med RPS ta fram en plan för genomförandet av den nationella strategin, och presenterade planen för regeringen (Brå (2004) *En nationell strategi för att minska bilbrotten. Delrapport 1*). I planen underströks vikten av samarbete mellan samtliga berörda aktörer som polis, näringsliv med flera, liksom fördelen med att använda sig av lokala krafter i arbetet med att reducera bilbrottsligheten.

Publikationer

Från 1999 gav Brå ut så kallade idéskrifter. De första två åren handlade de främst om hur man genomför en brottsförebyggande process och hur man arbetar kunskapsbaserat. Under 00-talets första år gav Brå ut två idéskrifter om strategiska verktyg för att kartlägga brottslighet på mycket lokal nivå, med syftet att kunna sätta in effektiva förebyggande åtgärder: *Brott på karta*, om hur datateknik kan användas för att ta fram kartor över brottslighetens struktur och orsaker, och den andra om *Lokal uppföljning- och prognosprocedur* (LUPP), ett verktyg för prognoser utifrån sådana kartläggningar.

Brås kansli för medling vid brott tog fram rapporterna *Medling vid brott – slutrapport från en försöksverksamhet* (2000) och *Medling vid brott – brottsoffren berättar* (2000).

Dessutom publicerade Brå rapporten *Strategiska brott* (2000) och – i samarbete med Boverket och Rikspolisstyrelsen – rapporten *Bebyggelseinriktade åtgärder mot brott och otrygghet* (2002) samt *Du & jag, rätt & fel.Handledning för temaarbete om brott. Årskurs 6–9* (2002).

Under perioden 1999–2003 gav Brå ut följande idéskrifter:

Idéskrift nr 1. *Bygga upp brottsförebyggande arbete.*

Idéskrift nr 2. *Kartläggning, problemanalys & prioriteringar.*

Idéskrift nr 3. *Brottsförebyggande åtgärder i praktiken.*

Idéskrift nr 4. *Utvärdering & dokumentation.*

Idéskrift nr 5. *Brott på karta.*

Idéskrift nr 6. *Grannsamverkan.*

Idéskrift nr 7. *Brottsförebyggande arbete i skolan.*

Idéskrift nr 8. *Lupp: En lokal uppföljnings- & prognosprocedur i problemorienterat arbete.*

Idéskrift nr 9. *Att förebygga våld mot kvinnor i nära relationer.*

Idéskrift nr 10. *Föräldrastöd i teori och praktik.*

Idéskrift nr 11. *Tio lokala brottsförebyggande råd.*

2004–2007

UTVIDGNING

Under denna period utvidgades eller förstärktes det brottsförebyggande arbetet för vissa brottskategorier. Exempelvis tog regeringen fram en handlingsplan mot ekonomisk brottslighet.

Samtidigt hade de flesta av landets kommuner inrättat lokala brottsförebyggande råd, och fokus för utvecklingsarbetet skiftade mot själva innehållet i verksamheterna. Man började implementera och använda flera viktiga arbetssätt och metoder, exempelvis samverkan mellan skola, socialtjänst och polis i den så kallade *SSP-modellen* för ungdomar som riskerade att utveckla en kriminell karriär.

Inom ramen för att förebygga våld i offentlig miljö utvecklades också flera arbetssätt, till exempel *Kronobergsmodellen* och det så kallade *hot spot*-arbetet, som innebär att resurser och tid riktas mot utsatta platser och utsatta tider.

NATIONELLA INITIATIV

Översyn av Brå.....	36
Nationella trygghetsundersökningen (NTU).....	36
Förebyggande arbete mot ekonomisk brottslighet.....	37
Återfallsförebyggande åtgärder för unga lagöverträdare.....	37
Utvidgat fokus på utsatta bostadsområden.....	37
Nationell satsning mot hedersrelaterat våld.....	38
Samordning av insatser mot narkotika och alkohol.....	38
Polisens verksamhet förstärktes.....	39
Grannsamverkan börjar spridas nationellt.....	39

LOKAL ORGANISERING AV BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Råden blir fler, större och mer aktiva.....	40
---	----

EXEMPEL PÅ BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Ung och Trygg i Göteborg.....	41
Ansvarsfull alkoholserving.....	41
Den danska SSP-modellen startade i Malmö.....	41
Lokala poliskontor, ett sätt att förebygga social oro i förorterna.....	41
Förebygga brott i handeln.....	42
Krami och ITOK.....	42

BRÅS STÖD TILL LOKALT ARBETE

Satsning på klotterförebyggande åtgärder.....	43
Satsning för att minska bilbrotten.....	43
Ekonomiskt stöd: Metodseminarier och uppföljningar för ny kunskap.....	43
Kartläggning av det lokala brottsförebyggande arbetet.....	44
Det lokala förebyggande arbetet får egen webbsida.....	44
Brås stöd till medling fokuserade på samordnarna.....	44
Metodutveckling för att minska våld i offentliga miljöer.....	45
Publikationer.....	45

Nationella initiativ

Översyn av Brå

År 2004 publicerades resultaten av en översyn av Brås verksamhet, ansvarsområden och organisation i SOU:n *Brottsförebyggande kunskapsutveckling. Betänkande av 2003 års BRÅ-utredning* (2004). Utredningen föreslog att Brå inte längre skulle fungera som ett stabsorgan till regeringen, utan renodlat ägna sig åt att ta fram kunskapsunderlag inom det kriminalpolitiska området och bistå rättsväsendets myndigheter i utvecklingsprojekt. För att förtydliga den nya inriktningen föreslogs att Brå skulle byta namn till Brottsförebyggande Institutet (Bri).

Utredningen föreslog att det nationella stödet till lokalt brottsförebyggande arbete även fortsatt skulle höra till myndighetens uppgifter, åtminstone under en övergångsperiod, men att den på sikt skulle skötas på annat sätt. Ett förslag var att Svenska Kommunförbundet skulle ta över uppdraget, i sin egenskap av intresseorganisation för landets kommuner. Man menade att detta skulle ligga i linje med det som slagits fast vid förbundets kongress året innan, nämligen att förbundet skulle främja och stärka arbetet med de lokala brottsförebyggande råden, vad gäller såväl kunskap som kompetensutveckling.

Brås dåvarande uppdrag att stödja uppbyggnaden av medlingsverksamheten i landet skulle enligt utredningen kunna övertas av Socialstyrelsen, vars tillsynsansvar över den kommunala socialtjänsten gjorde att myndigheten hade den kompetens som fordrades.

Av utredningens förslag var det endast det sistnämnda som verkställdes.

Nationella trygghetsundersökningen (NTU)

Brå har sedan 1994 haft ansvar för Sveriges officiella kriminalstatistik. Eftersom all brottslighet inte anmäls inleddes ett arbete under början av perioden för att komplettera den befintliga statistiken med surveystatistik om allmänhetens trygghet och utsatthet för brott. År 2006 genomfördes den första datainsamlingen till Brås nationella trygghetsundersökning (NTU). Resultatet publicerades i en huvudrapport 2007.

Förebyggande arbete mot ekonomisk brottslighet

År 2004 kom regeringens *Handlingsplan mot den ekonomiska brottsligheten* (skr. 2003/04:178), där bland annat vikten av att utveckla det lokala ekoförebyggande arbete lyftes fram. Enligt handlingsplanen skulle Ekobrottsmyndigheten stödja och utveckla det lokalt brottsförebyggande arbete.

När ekobrottsmyndigheten bildades 1998 var förväntningarna höga på att myndigheten skulle arbeta problemorienterat, ha en brottsförebyggande profil och ta sikte på att spåra upp allvarlig och dold ekobrottslighet. I dessa hänseenden hade myndigheten inte nått ända fram, enligt rapporten *Att förebygga och förhindra allvarlig ekonomisk brottslighet: EBM från experiment till långsiktighet* (Ekobrottsmyndigheten 2004). Rapporten föreslog att brottsförebyggande arbete skulle bli mer centralt för myndigheten, och att arbetet skulle bygga mer på kunskap om brottsligheten och dess orsaker.

Återfallsförebyggande åtgärder för unga lagöverträdare

Under perioden försärktes stödet till unga lagöverträdare. Proposition 2005/06:165, *Ingripanden mot unga lagöverträdare*, innebar ändringar i reglerna om ingripanden mot och behandling av unga lagöverträdare. Stödet till unga personer, även under 15 år, förstärktes. En *särskilt kvalificerad kontaktperson* skulle kunna utses vid socialtjänsten, till unga i behov av särskilt stöd och vägledning för att motverka en risk för missbruk, brott eller socialt nedbrytande beteende.

Reformen om påföljder för unga lagöverträdare innebar bland annat också att ungdomstjänst infördes som enskild påföljd, i stället för att som tidigare endast kunnat utdömas i kombination med ungdomsvård. Man införde också ett krav på *särskilt* vårdbehov för att kunna döma någon till ungdomsvård, eftersom man bedömde att ungdomar tidigare hade dömts till ungdomsvård trots att det inte var vård de behövde.

Brås utvärdering från 2011, *Ungdomsvård och ungdomstjänst – en utvärdering av 2007 års påföljdsreform av unga lagöverträdare*, visar att ungdomstjänst sedan reformen har blivit den vanligaste påföljden genom dom. Användningen av ungdomsvård minskade markant. Samtidigt visar utvärderingen att endast femtio kommuner utnyttjade möjligheten till en särskilt kvalificerad kontaktperson.

Utvidgat fokus på utsatta bostadsområden

Från mitten av 00-talet utvecklades den nationella storstadspolitiken och fick namnet Urbant utvecklingsarbete. Satsningen leddes av det dåvarande Integrations- och jämställdhetsdepartementet. Tidigare hade arbetet främst förknippats med förortsområden i storstäderna, men från och med mitten av 00-talet utvidgades satsningen till att också omfatta mellanstora kommuner. Syftet med det urbana utvecklingsarbetet var att kommuner skulle få stöd från staten för att öka tillväxten och minska utanförskapet i utsatta stadsdelar. Staten erbjöd en ny form av stöd, så kallade lokala utvecklingsavtal. Bland de myndigheter som skulle teckna sådana avtal fanns Brottsförebyggande rådet.

Nationell satsning mot hedersrelaterat våld

Länsstyrelsen i Östergötland fick 2005 ett regeringsuppdrag att nationellt ansvara för det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld. Regeringsuppdraget bidrog till ett långsiktigt och strategiskt arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, en analys av utvecklingsbehoven samt till ett utvecklat dels länsstyrelser emellan, dels nationella myndigheter emellan och dessutom mellan myndigheter och ideella organisationer. Länsstyrelsen i Östergötland utvecklade och spred bland annat information till barn och unga om relevant lagstiftning, drev ett nationellt kompetensteam, sammankallade ett myndighetsnätverk, anordnade utbildningar till myndigheter och kommuner och utvecklade, testade och spred vägledningen *Våga göra skillnad* (Länsstyrelsen Östergötland, 2011).

Samordning av insatser mot narkotika och alkohol

År 2005 presenterade regeringen propositionen *Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner* (prop. 2005/06:30). I den lade regeringen fast grunden för samhällets insatser för perioden 2006–2010 samt för hur de skulle följas upp. Den nationella narkotikasamordnaren, alltså *Mobilisering mot narkotika*, skulle fortsätta sitt arbete med att stödja och samordna insatser inom narkotikaområdet. Samordnaren skulle dessutom ha ett aktivt och fördjupat samarbete med den kommitté som genomförde den nationella handlingsplanen för att förebygga alkoholskador, Alkoholkommittén.

Arbetet har utvärderats av Statens folkhälsoinstitut i rapporten *Minskade skador av alkoholkonsumtion och ett narkotikafritt samhälle: Uppföljning av de nationella handlingsplanerna för alkohol och narkotika 2006–2010* (2010).

Under den här perioden publicerade regeringen nationella narkotikasamordnaren Mobilisering mot narkotika skrifter om hur man kan motverka nyrekrytering till kriminalitet och kriminella gäng, bland annat *Kriminella ungdomsnätverk – utanförskapets pris* (2005) och *Hur kan man minska nyrekrytering* (2006).

Beslutet att avveckla organisationen *Mobilisering av narkotika* fattades 2006, och delar av verksamheten överfördes till Statens folkhälsoinstitut 2008.

Statens folkhälsoinstitut hade sedan 2005 i uppdrag att arbeta med att aktivt sprida metoder för att förebygga och reducera elevers alkohol- och narkotikabruk. Inom ramen för uppdraget spreds i många kommuner metoder för förebyggande arbete, till exempel social och emotionell träning (SET), motiverande samtal inom elevhälsan och föräldramötesmetoden ÖPP (numera benämnd EFFEKT, efter en revidering). Uppdraget, som kallades *Skolan förebygger*, stärktes och förlängdes 2009 till att även omfatta gymnasieskolan (Statens folkhälsoinstitut 2011, *En samlad återsrapportering av regeringens ANDT-uppdrag till Statens folkhälsoinstitut 2011*).

Polisens verksamhet förstärktes

År 2006 introducerades polisens underrättelsemodell (PUM), som slog fast att från 2007 skulle polisens hela operativa verksamhet vara underrättelseledd. Syftet var att förbättra styrningen av och kunskapsstödet i allt polisarbete, inte bara det brottsförebyggande. Modellens teoretiska utgångspunkter sammanfaller i hög utsträckning med problemorienterat polisarbete.

Under samma tid introducerades polisens digitala verktyg för att kartlägga brott: Händelse- och brottsinformationstjänst (HOBIT). Verktyget presenterar statistik om anmälda brott och information om ordningsstörningar och andra rapporterade händelser på digitala kartor. HOBIT gav nya möjligheter till lokala kartläggningar av brottslighet.

Samma år beslutade regeringen att det skulle finnas minst 20 000 poliser år 2010. Avsikten med satsningen var bland annat att polisen skulle förebygga brott genom att vara mer synlig. I budgetpropositionen för 2007 (prop. 2006/07:1) skrev den nyttillträdde regeringen att ett mål med denna satsning var att leda till ”en lokalt förankrad polis i hela landet”, enligt målen för närpolisreformen som påbörjades på 1990-talet. Regeringen menade att närpolisreformen inte hade förverkligats på det sätt som ursprungligen avsetts, och att satsningen på 20 000 poliser skulle vara ett sätt att förverkliga den. (prop. 2006/07:1, Utgiftsområde Rättsväsendet.)

Grannsamverkan börjar spridas nationellt

Från 2006 började organisationen Samverkan mot brott i Stockholms län, med hjälp av Svenska Stöldskyddsföreningen, att distribuera sitt praktiska material för grannsamverkan till hela landet. Organisationen utvecklades och det tillkom en utrednings- och materialstödgrupp. Polisens kvalificerade brottsförebyggare blev delaktiga i verksamheten.

Lokal organisering av brottsförebyggande arbete

Råden blir fler, större och mer aktiva

År 2004 fanns det ungefär 295 lokala råd i Sveriges kommuner och större städers stadsdelar. De allra flesta hade inrättats under den föregående perioden. Enligt Brås rapport *Ett steg på väg. Kartläggning av de lokala brottsförebyggande råden* (2005) hade var tionde kommun avsatt en heltidstjänst till en samordnare för de brottsförebyggande frågorna. Studien fann att många av råden hade vuxit i storlek under föregående period, omfattade fler medlemmar, var mer aktiva och arbetade med flera olika områden.

Vidare visade studien att polisen var den vanligaste ledamoten i råden, utöver de kommunala brottsförebyggande samordnarna själva. Näringslivets och bostadsföretagens representation i de lokala råden hade ökat sedan 2001, då de ännu sällan fanns med.

Två tredjedelar av de brottsförebyggande råden var placerade direkt under kommunstyrelsen eller kommunledningen, medan cirka en tiondel av dem var underavdelningar till kommunernas folkhälsoråd.

På kartläggningens fråga om vilka svårigheter som kan förhindra ett effektivt arbete för rådet, hand-

lade många svar om bristande resurser och svagt engagemang hos medborgare, polis och i den kommunala organisationen. Många lokala råd upplevde sig sakna stöd och legitimitet för sitt arbete, och en brist på kontinuitet gjorde det svårt att arbeta långsiktigt.

Rådens val av åtgärder och insatser påverkades framför allt av om det fanns en handlingsplan eller ett brottsförebyggande program. En annan viktig faktor deras val var brottsstatistik. Drygt hälften av de lokala råd som gjort någon praktisk brottsförebyggande åtgärd under året hade också gjort någon form av uppföljning eller utvärdering av åtgärden.

Precens, Stockholm stads enhet för brottsförebyggande frågor, baserade stadens brottsförebyggande program på en kunskapssammanställning av professor i kriminologi Jerzy Sarnecki, *Kunskapsbaserad brottsprevention – teoretiska utgångspunkter för brottsförebyggande arbete i Stockholms stad* (2004). År 2007 genomförde Precens en första pilotundersökning som mäter trygghet och utsatthet för brott i tre stadsdelsområden. Året efter inleddes en serie av trygghetsmätningar i hela staden som genomförs var tredje år.

Exempel på brottsförebyggande arbete

Ung och Trygg i Göteborg

I Göteborg startades ett brottsförebyggande samarbete 2004 med fokus på ungdomars rekrytering till kriminella gäng, ”Ung och Trygg i Göteborg”. Arbetet utvärderades av FoU i Väst 2008, *Gängrelaterat ungdomsarbete*, och modellen spreds sedan vidare och inspirerade till motsvarande verksamhet i andra städer, bland annat i Järvaområdet i Stockholm.

Ansvarsfull alkoholserving

Metoden *Ansvarsfull alkoholserving* (AAS) utvecklades i mitten av 1990-talet, och utvärderades 2011 (STAD 2012, *Ansvarsfull alkoholserving – effekter på våldsbrottsligheten i landets kommuner*). Metoden fokuserade bland annat på samverkan mellan myndigheter och restaurangbransch, utbildning av restaurangpersonal samt ökad tillsyn av serveringsställena. Ett mål var att förebygga våld vid berusning, och utvärderingar visade goda resultat. Från 2004 spreds metoden till landets kommuner (Statens folkhälsoinstitut 2011, *En samlad återrapportering av regeringens ANDT-uppdrag till Statens folkhälsoinstitut 2011*).

Den danska SSP-modellen startade i Malmö

År 2005 började Malmö stad arbeta med SSP-modellen) för att förebygga brott bland ungdomar, en modell från Danmark, där den utvecklats på 1970-talet. SSP står för skola, socialtjänst, polis, som samverkar på individnivå kring unga personer. Modellen spreds från Malmö vidare till flera kommuner under efterföljande år. I Socialstyrelsens rapport *Kartläggning av samverkansinterventioner med syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga* (2012) noteras att flera interventioner i kartläggningen bygger på SSP. Ibland utvidgades den till att omfatta fritidsverksamheter och hette då SSPF.

Lokala poliskontor, ett sätt att förebygga social oro i förorterna

De första lokala poliskontoren i Stockholms län etablerades sommaren 2006, efter en tid av upprepade oroligheter i flera områden. Syftet var både att öka den polisiära närvaron och att förbättra kontakten med de människor som bodde och verkade i närområdet. På så vis ville man uppnå ett ökat förtroende för polisen, öka tryggheten i området och motverka

att unga rekryterades till kriminella nätverk. Brås utvärdering av satsningen kunde inte visa att den påverkat de boendes kontakt med eller förtroende för polisen. Dock uppfattade de boende att problemen med ordningsstörningar hade minskat. Den anmälda brottsligheten hade också minskat. (*Lokala poliser – hinder och möjligheter med lokala polis-kontor* Brå 2011)

Förebygga brott i handeln

Svensk Handel fortsatte under 00-talet att certifiera butiker enligt sitt 13-punktsprogram. Det första köpcentrum i Sverige där samtliga butiker säkerhetscertifierats blev 2005 Alby centrum i Botkyrka kommun, utanför Stockholm. Samma 13-punktsprogram användes också av Arbetsmiljöverket vid deras tillsyner av arbetsmiljölagen inom handeln. Det sågs som en standard för en säker arbetsmiljö i butik.

Krami och ITOK

Under perioden ökade Kriminalvårdens samverkan med andra myndigheter. Flera verksamheter som byggde på samlokalisering av myndigheter startade eller spreds under senare halvan av 00-talet.

Krami, ett program där frivårdsklienter erbjuds social träning och arbete, startade redan 1980 i Malmö, men spreds under 00-talet. Programmet genomförs i samverkan mellan Kriminalvården, socialtjänsten och Arbetsförmedlingen. *ITOK* (Integrerat team för opiatberoende kriminalvårdsklienter) startade 2007 i Stockholm, i samverkan mellan Kriminalvården och landstingets beroendevård (*Samverka för att förebygga återfall i brott, Idéskrift 20*, Brå 2012).

Brås stöd till lokalt arbete

Satsning på klotterförebyggande åtgärder

År 2003 fick Brå i uppdrag av regeringen att arbeta med klotterförebyggande åtgärder i samverkan med bland annat polisen, socialförvaltningen, fastighetskontoret, gatukontoret, kollektivtrafiken, fastighetsägarna med flera. Detta ledde till fokus på klotterfrågorna i det ekonomiska stödet 2004 och en idéskrift 2005.

Satsning för att minska bilbroten

Enligt ett regeringsuppdrag genomförde Brå och Rikspolisstyrelsen 2003–2005 en omfattande satsning på att förebygga bilbrott enligt den plan för den nationella strategin som man presenterat 2013. Även Svenska Stöldskyddsföreningen, Försäkringsförbundet och Motorbranschen ingick i en styrgrupp. Brås idéskrift om bilbrott i bostadsområden kom 2005, och Brå spred praktiskt material, bland annat *Säkrare parkeringsplatser. Handbok med checklista*, som kom 2004, samt broschyrer om stöldrisker riktade till bilägare.

Brå genomförde också en rad lokala seminarier i städer och presenterade platsbaserad statistik över bilbroten, varpå de lokala aktörerna fick analysera orsakerna till att brotten skedde just där och pla-

nera förebyggande åtgärder. Prognosverket Lupp kom där till praktisk användning. Brås slutrapport *Minska bilbrott – nationella åtgärder mot bilbrott. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag* (2006) bedömde att satsningen kan ha bidragit till den minskade bilbrottsligheten.

Ekonomiskt stöd: Metodseminarier och uppföljningar för ny kunskap

Genom det ekonomiska stödet har Brå haft som mål att stimulera skapandet av ny kunskap om brottsförebyggande metoder. Brås ekonomiska stöd till lokal, brottsförebyggande verksamhet 2002–2004 fokuserade på en rad områden, bland annat skola, bostadsområden, näringsliv, föräldrastöd och klotter. Åren 2004–2006 var inriktningen att motverka återfall i brott och nyrekrytering till kriminella gäng och livsstilar.

Från 2004 kombinerades Brås ekonomiska stöd med ett metodseminarium, där projektledare som beviljats stöd fick samlas och tillsammans arbeta med sina projektplaner utifrån en modell för strukturerat brottsförebyggande arbete. Detta gjordes första gången 2004 i samband med en satsning på klotterförebyggande projekt, då nio sådana projekt finansierades.

Kartläggning av det lokala brottsförebyggande arbetet

År 2005 presenterades en större undersökning av de lokala råden: *Ett steg på väg. Kartläggning av de lokala brottsförebyggande råden*. Den grundade sig i huvudsak på enkäter som sändes ut till lokala råd under hösten 2004 och utgjorde en uppföljning av en liknande enkätstudie från 2002–2003. Bland annat undersöktes behovet av stöd från Brå. Behovet visade sig vara stort. Flera lokala råd ville exempelvis få hjälp med att utforma övergripande brottsförebyggande program. De lokala råden tyckte också att det var viktigt att få hjälp av Brå för att höja sin kompetens. De ville lära sig mer om metoder och teorier och önskade att Brå skulle sprida aktuella forskningsresultat och goda exempel. Några lokala råd efterfrågade också ett nära, praktiskt och handfast kunskapsstöd från Brå.

Som ett komplement till kartläggningen genomförde Brå en fördjupad analys av det lokala brottsförebyggande arbetet med fokus på vilka faktorer som verkar ha betydelse för ett framgångsrikt arbete. I skriften *Arbetsformer för goda resultat i brottsförebyggande arbete* (Brå 2006) identifierades följande framgångsfaktorer:

- Kunskapsbaserat arbete: att man gör kartläggningar, uppföljningar och utvärderingar, och baserar det fortsatta arbetet på den kunskap och de lärdomar som de ger.
- Särskilda ekonomiska resurser, avsatta för verksamheten, utöver lön och administration.
- Långsiktighet och uthållighet; råd som funnits längre är mer framgångsrika.
- Ledamöter med beslutsmandat för sin huvudmans räkning.

- En fungerande samverkan mellan olika aktörer, framför allt mellan kommun och polis.
- Ett övergripande brottsförebyggande program för verksamheten, en långsiktig planering, som också används och inte blir en pappersprodukt.
- En bred verksamhet, arbete med flera olika strategier.
- Brottsofferperspektiv i arbetet – att uppmärksamma brottsoffrens situation.

Det lokala förebyggande arbetet får egen webbsida

Under den här fasen skapades den nya sidan *Lokalt brottsförebyggande arbete* (numera *Förebygga brott*) på Brås webbplats. Sidan riktade sig tydligt till lokala brottsförebyggande aktörer och syftet med den var att ytterligare öka den brottsförebyggande kompetensen genom att sprida goda exempel och nya forskningsrön samt genom att ge kunskap om hur man kan arbeta brottsförebyggande på ett strukturerat och kunskapsbaserat sätt.

Brås stöd till medling fokuserade på samordnarna

Brå gav särskilt stöd till de som organiserade och administrerade medling. Exempelvis anordnade Brå konferenser för medlingssamordnare. Brå tog också fram en kort informationsfilm med tillhörande informationshäfte för att ge en vidare kunskapsspridning om medling vid brott. Brå publicerade en handbok i medling vid brott som skulle ersätta den utbildningspärm som dittills använts i grundutbildningen. För att skapa ett nationellt forum och mötesplats kring medling vid brott ordnade Brå *Medlingens dag* i Folkets Hus i Stockholm åren 2006 och 2007.

År 2008 övertog Socialstyrelsen ansvaret för stödet till medling för brott.

Metodutveckling för att minska våld i offentliga miljöer

Brå och Rikspolisstyrelsen fick 2006 ett regeringsuppdrag att utveckla kunskap och huvudsakligen polisiära metoder för att förebygga våld i offentlig miljö. Detta ledde till flera satsningar på metodutveckling och utvärderingar.

Slutrapporten av uppdraget lyfte fram en rad metoder, exempelvis polisiär krog tillsyn och andra krogrelaterade insatser (t.ex. inom ramen för Ansvarsfull alkoholserving), tidiga ingripanden vid särskilda tillfällen, såsom festivaler, och insatser i syfte att direkt påverka alkoholkonsumtionen på allmänna platser (bland annat förverkande av beslagtagna alkohol från ungdomar). I rapporten nämndes särskilt att polisen borde koncentrera sitt arbete till särskilt brottsutsatta platser (*hot spots*) vid de tidpunkter då brott oftast förekommer (*hot times*). Att arbeta platsbaserat på detta sätt förutsätter att man arbetar utifrån lokala, detaljerade kartläggningar av brottslighetens mönster och utveckling (Brå 2009, *Förebyggande av våld i offentlig miljö. Slutrapport*).

Inom ramen för uppdraget utvärderade Brå polisens arbete enligt Kronobergsmodellen. Den lyftes fram som en framgångsrik metod för att minska våldsbrott bland unga (*Utvärdering av Kronobergsmodellen. En polisiär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö*, Brå 2009). I en annan rapport, *Kameraövervakning i Landskrona. En utvärdering* (Brå 2009:14), fann Brå (i linje med internationell forskning) att kameraövervakning inte är så effektiv för att förebygga våldsbrott, men däremot kan förebygga andra brott eller öka tryggheten.

Publikationer

Under 2004–2007 fortsatte Brå att ge ut idéskrifter på olika teman. Som redan nämnts presenterade Brå 2005 *Ett steg på väg. Kartläggning av de lokala brottsförebyggande råden*. Dessutom publicerade Brå, inom satsningen Att förebygga bilbrott, handledningarna *Säkrare parkeringsplatser. Handbok med checklista* (2004) och *Jag lämnar ingenting i bilen* (2004) samt slutrapporten *Nationella åtgärder mot bilbrott. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag* (2006).

Brottsförebyggande åtgärder i skolan stod i fokus 2004–2007. Brå gav ut lärarhandledningarna *Du & jag – rätt & fel. Livets spelregler: handledning för temaarbete i årskurs 3–5* (2004) och *Var går gränsen?Handledning för temaarbeten om integritet, sexuella trakasserier och sexualbrott* (2007).

Inför överlämnandet av medlingsuppdraget till Socialstyrelsen tog Brå fram skrifterna *Medling vid brott i Sverige under 2000-talet* (2005), *Medling vid brott. En handbok* (2007), *Medling i går, i dag och i morgon. En kort skrift om medling vid brott* (2008) samt *Medling vid brott. En sammanfattning av Brås femåriga regeringsuppdrag* (2008).

Under perioden 2004–2007 gav Brå ut följande idéskrifter:

Idéskrift nr 12. *Brottsförebyggande arbete i praktiken – 19 lokala projekt.*

Idéskrift nr 13. *Klotterförebyggande åtgärder.*

Idéskrift nr 14. *Minska bilbrott i bostadsområden. Två praktiska exempel.*

Idéskrift nr 15. *Brottsoffer.*

2008–2012

FÖRDJUPNING

Under denna period började de nationella aktörerna som stödde förebyggande arbete alltmer tala om evidensbaserat arbete, det vill säga att arbeta med metoder som utformats utifrån systematiskt insamlad kunskap och som genomgått vetenskaplig granskning.

På lokal nivå utvidgades det brottsförebyggande arbetet i flera avseenden, särskilt när det gäller polisens intresse för samverkan. Med hjälp av samverkansöverenskommelser fick polisens och kommunens arbete ett stort genomslag. De lokala aktörerna kartlade i allt högre utsträckning den lokala situationen. De vanligaste brottsförebyggande åtgärderna var dock desamma som under tidigare perioder.

Brå drev en försöksverksamhet för att ta fram och anpassa evidens till lokalt brottsförebyggande arbete. Dessutom gav Brå, i tätt samarbete med Rikspolisstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting, stöd till implementeringen av polisens handlingsplan för en lokalt förankrad polis.

NATIONELLA INITIATIV

SKL uppmanade till ett samlat grepp om trygghet och säkerhet.....	48
Boverket: Trygghetsarbete som jämställdhetsåtgärd.....	48
Riksrevisionen kritiserar polisens brottsförebyggande arbete.....	49
Handlingsplan för lokalt förankrad polis.....	49
Polisens arbete med livsstilskriminella.....	49
Handlingsplan om mäns våld mot kvinnor 2008.....	50
Prostitution och människohandel för sexuella ändamål.....	50
Stiftelsen Tryggare Sverige grundades.....	50
Ökat fokus på evidens.....	50
Nationell mobilisering mot den grova organiserade brottsligheten.....	51
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap inrättades.....	51
SAMBO blev riksorganisation för grannsamverkan.....	51
Regeringens ANDT-strategi.....	52
Sociala insatsgrupper.....	52
MUCF stödjer arbete mot våld bland unga.....	53
Nationell samordnare mot våld i nära relationer.....	53

LOKAL ORGANISERING AV BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Lokala samordnare – från praktiker till kunskapsbärare.....	54
Bilden av det lokala arbetet efter implementering av samverkansöverenskommelserna.....	55

EXEMPEL PÅ BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Koncept Karin i Malmö och Relationsvårdscentrum i Stockholm.....	57
Polisens volontärer.....	57
Ex-Cons och Passus.....	57
Bekymringssamtal/örossamtal.....	57
Situationellt arbete i utsatta områden.....	58
Insatser för att förebygga social oro.....	58

BRÅS STÖD TILL LOKALT ARBETE

Brå tecknar lokala utvecklingsavtal.....	59
Brå tillgängliggör forskningsbaserad kunskap till lokala aktörer.....	59
Utveckling av trygghetsvandringar.....	60
Stöd till lokalt arbete mot organiserad brottslighet.....	60
Metodstöd för samverkan för att förebygga återfall i brott.....	60
Definition av polisens brottsförebyggande arbete.....	60
Forskningsstöd för arbetet med unga lagöverträdare.....	61
Metodstöd för samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete.....	61
Ekonomiskt stöd.....	61
Publikationer.....	61

Nationella initiativ

SKL uppmanade till ett samlat grepp om trygghet och säkerhet

Under åren 2007–2009 började Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) att uppmärksamma trygghetsfrågorna. Tidigare hade arbetet inriktats mot säkerhetsfrågor. SKL genomförde nu flera seminarier och publicerade skrifter på temat Trygghet och säkerhet som välfärdsfaktor, och anordnade så kallade *Trygghetsdagar*, med olika teman från år till år. Från och med 2008 publicerade SKL tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) årliga rapporter med jämförelser mellan landets kommuner på området trygghet och säkerhet. År 2010 inrättade SKL Nätverket för kommunalt brottsförebyggande (NKB).

”*Tidigare hade vi ett övergripande Brå i hela Malmö som bestod av både politiker och tjänstemän. Men den strukturen fungerade inte; det blev för mycket politik och för lite konstruktiv samverkan. Därför bildades Trygghet- och säkerhetsberedskap som bestod helt av politiker, medan Malmö Trygg och Säker stad är vår tjänstemanna-Brå.*

MATS BRANDSTRÖM, KOMMUNAL SAMORDNARE MALMÖ, INTERVJU 2013

Boverket: Trygghetsarbete som jämställdhetsåtgärd

Under perioden 2008–2010 hade Boverket ett stort regeringsuppdrag om trygghet och jämställdhet i fysisk miljö. I regeringens handlingsplan för att bland annat förebygga mäns våld mot kvinnor (prop. 2007/08:39) ingick ett uppdrag till Boverket att fördela medel för att skapa en ökad trygghet för kvinnor i stads- och tätortsmiljöer och förebygga mäns våld mot kvinnor i offentliga miljöer. Tillsammans med länsstyrelserna skulle Boverket ”stärka tryggheten i stads- och tätortsmiljöer ur ett jämställdhetsperspektiv” genom att bygga kunskap, utveckla metoder, fördela ekonomiskt stöd och sprida vunnit kunskap.

Under 2008–2010 beviljade Boverket 34,3 miljoner kronor till olika projekt för främst strategiska och metodutvecklande projekt, men också för förbättringar av den fysiska miljön. I första hand gynnades kompetenshöjande insatser för att öka tryggheten ur ett genus- eller jämställdhetsperspektiv. Med fokus på fysisk planering, strategiska och metodutvecklande insatser genomfördes 127 projekt.

Boverket arrangerade seminarier, grupparbeten och workshoppar som riktade sig till kommunerna, och i första hand deras stadsbyggnadskontor, och gav

2010 ut rapporterna *Plats för trygghet. Inspiration för stadsutveckling* samt *Vidga vyerna. Planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet*.

Boverket utvärderade de lokala projekten i *Sammanställning och spridning av erfarenheter från uppdraget att stärka tryggheten i stads- och tätortsmiljöer – slutrapport* (2013). Samtidigt publicerade Boverket en vägledning och sökmotor för lokala projekt på sin webbplats. Utvärderingen visade att många önskade effekter hade uppnåtts. I flera områden hade tryggheten ökat. Det hade också uppstått oväntade bouseffekter, såsom ökat medborgarengagemang i andra frågor, ökad samverkan med lokala brottsförebyggande råd, polis och andra förvaltningar samt nya belysningstekniker.

Riksrevisionen kritiserar polisens brottsförebyggande arbete

Riksrevisionen presenterade 2010 sin granskning *Polisens brottsförebyggande arbete – har ambitionerna uppnåtts?* I den fanns viss kritik mot polisens definition av brottsförebyggande arbete. Revisionen menade att den inte gav besked om huruvida brottsförebyggande arbete utgjorde en egen verksamhet, eller om den innefattade vilken polisiär verksamhet som helst som kunde tänkas ha effekt på brottsligheten.

I praktiken innebar definitionen att all kärnverksamhet som inte utgjordes av händelsestyrd utredningsverksamhet kunde betraktas som brottsförebyggande polisarbete. Riksrevisionen menade att polisen saknade enighet om vad brottsförebyggande arbete är, och att det inte klargjorts i vilken utsträckning polisen skulle arbeta med planlagt brottsförebyggande i förhållande till händelsestyrda uppdrag. Riksrevisionen bedömde också att polisen

ännu inte arbetade tillräckligt problemorienterat och kunskapsinriktat och att det fanns brister i erfarenhetsutbyte och uppföljning.

”Målen inom svensk polis är de vi kan räkna. Ska man ha mål för brottsförebyggande arbete måste man ha ett kvalitetsmål, och det är svårare, och då är min uppfattning att man struntar i det”.

KATARINA ASPEGREN, POLIS, MALMÖ, INTERVJU 2013

Handlingsplan för lokalt förankrad polis

År 2008 presenterade Rikspolisstyrelsen, på regeringens uppdrag, handlingsplanen *Samverkan polis och kommun – för en lokalt förankrad polisverksamhet i hela landet*. Handlingsplanen uppmanade alla länspolismästare att söka samverkan med kommunerna enligt en arbetsprocess. Processen och dess resultat gestaltades i så kallade samverkansöverenskommelser mellan kommun och polis.

Polisens arbete med livsstilskriminella

År 2011 initierade polisen en satsning på intensivt riktat polisarbete gentemot så kallade livsstilskriminella – de relativt få personer som står för en stor del av brottsligheten. Uppdraget pågick mellan 2011–2014 och drevs av Rikspolisstyrelsen. Det nya med satsningen var ett riktat, intensivt och konkret samarbete kring ett fåtal särskilt utvalda individer i kommunen som bedömts vara i hög risk för fortsatt kriminalitet.

Rikspolisstyrelsen tog fram *Vägledning för åtgärder mot livsstilskriminellas brottslighet* (2012) som stöd i arbetet. Den gav en tydlig beskrivning av

polisens brottsbekämpande uppgifter överlag, vilket kan vara intressant för andra brottsförebyggare. Satsningens genomslag i polisorganisationen utvärderades och visade att polisens brottsförebyggande aktiviteter gentemot de livsstilskriminella individerna hade ökat. Den påbudna nolltoleransen mot deras brottslighet hade fått fäste och genomslag (Rikspolisstyrelsens utvärderingsfunktion, 2014).

” Hur kan vi mäta förebyggande? Det är som om det läcker i taket – är vi hemma, då går vi upp och tätar. Är vi polisen sätter vi fram en hink. Och läcker det mer utser vi folk som ska tömma hinkarna och konstruera större hinkar och effektivisera tömningen. Det är lite symptomatiskt för hur vi jobbar, vi tar inte reda på orsaker. Så känns det idag när man piskar på från alla håll att vi ska bli effektiva i utredningen.”

JOHNNY LINDH, POLIS RINKEBY-KISTA INTERVJU 2013

Handlingsplan om mäns våld mot kvinnor 2008

År 2008 kom regeringens *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer* (skr. 2007/08:39). Handlingsplanens åtgärder omfattade flera hundra miljoner per år och utvecklade arbetet som startade med kvinnofridsreformen. Den satsade på utbildning och kompetensutveckling inom rättsväsendet och socialtjänsten, metodutveckling, kvalitetssäkring, stärkt tillsyn över socialtjänsten, bättre bemötande i domstolar etc.

Åtgärder för att stärka det förebyggande arbetet var bland annat virtuell ungdomsmottagning, vidareutbildning för tjejjourer, metoder för att rutinmässigt alltid fråga om våld vid hälso- och sjukvården samt uppdraget till Boverket som nämns nedan.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

År 2008 kom även regeringens *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål* (skr. 2007/08:167). Den hade ett delmål om förebyggande åtgärder, vilket omfattade bland annat utvärdering av verksamheter för sexköpare, stärkt stöd till brottsoffren, förebyggande åtgärder till unga (där dåvarande Ungdomsstyrelsen fick flera utvecklingsuppdrag) och en satsning på kvinnor med påföljder inom kriminalvården och med erfarenheter av prostitution.

Stiftelsen Tryggare Sverige grundades

Stiftelsen Tryggare Sverige grundades 2008. Stiftelsen beskriver sig som en partipolitiskt och religiöst obunden icke-statlig organisation, som drivs i form av en stiftelse. Syftet med stiftelsen är att förbättra situationen för dem som drabbas av brott bland annat genom förstakt brottsförebyggande verksamhet.

Ökat fokus på evidens

Socialstyrelsen och Statens folkhälsoinstitut verkade under åren för ett ökat evidensbaserat arbete. Bland annat skapade Socialstyrelsen en särskild webbsida¹

¹ www.socialstyrelsen.se/evidensbaseradpraktik

om evidensbaserad praktik. Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) vid Socialstyrelsen sammanställde år 2008 rapporten *Insatser för unga lagöverträdare. En systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet*. Studien visade att metoder som övervakning och avskräckande insatser (t.ex. studiebesök på kriminalvårdsanstalt) sällan är lika effektiva som mer terapeutiska metoder, som syftar till att förändra beteenden och tänkesätt, när det gäller att minska återfallsbrottslighet. Rapporten lyfte fram kbt-baserade program och familjebaserade insatser med primärt fokus på att bygga upp föräldrars föräldraförmågor samt mentorprogram.

Inom utbildningsområdet fick Skolverket uppdrag kring evidensbaserade metoder mot mobbning (Skolverket 2011).

Nationell mobilisering mot den grova organiserade brottsligheten

År 2008 inleddes en ny fas i arbetet mot grov organiserad brottslighet, genom *Nationell mobilisering mot den grova organiserade brottsligheten* (Ds 2008:38). Den nationella satsningen satte i gång en mobilisering av lokala aktörer i bred samverkan mot organiserad brottslighet. Tidigare hade arbetet mot organiserad brottslighet i huvudsak skötts av polisen, men med detta vidgades antalet centrala samarbetspartner avsevärt. Rikspolisstyrelsen skulle – tillsammans med Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket, Säkerhetspolisen, Kriminalvården, Kronofogdemyndigheten, Kustbevakningen, Tullverket och Försäkringskassan – säkerställa en effektiv och uthållig bekämpning av den grova organiserade brottsligheten. Säkerhetspolisen fick ett särskilt uppdrag att förebygga den organiserade brottslighetens otillåtna påverkan

på viktiga samhällsfunktioner. Ett samverkansråd och ett operativt råd drogs i gång för att styra 22 insatser som pågick under 2010. Handläggare från de samverkande myndigheterna samlades också i så kallade regionala underrättelsecentrum på åtta platser i landet. Tillsammans producerade de underrättelserapporter utifrån gemensamma mål.

Brå utvärderade satsningen. I rapporten *Bekämpning av organiserad brottslighet – Utvärdering av den myndighetsgemensamma satsningen mot grov organiserad brottslighet* (Brå 2011) gjordes bedömningen att den myndighetsgemensamma satsningen möjliggjort mer uthålliga och omfattande insatser mot grov organiserad brottslighet än tidigare.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap inrättades

Riksdagen beslutade att en ny myndighet – Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) skulle inrättas från januari 2009. Samtidigt beslutades att Krisberedskapsmyndigheten, Statens räddningsverk och Styrelsen för psykologiskt försvar skulle läggas ner. MSB fick en samordnande roll i krisberedskapsarbetet. Det lokala krisberedskapsarbetet kom att delvis drivas av lokala samordnare för det brottsförebyggande arbetet.

SAMBO blev riksorganisation för grannsamverkan

År 2009 utvecklades Grannsamverkans materialstödgrupp till att bli en mer omfattande nationell grannsamverkansgrupp, med huvudansvar för metodutveckling och spridning av grannsamverkan i hela landet. *Samverkan mot brott* (SAMBO) blev en tydlig riksorganisation för arbetet och utvecklade

den nationella grannsamverkansgruppen, bestående av nationella representanter från Rikspolisstyrelsen (RPS), Brottsförebyggande rådet (Brå), Sveriges Kommuner och Landsting (SKL), Stödskyddsföreningen, försäkringsbolagen samt fastighets- och boendeorganisationer. Arbetet inriktades på metodutveckling, kvalitetssäkring och spridning av kunskaper om metoden och vad man kan göra för att förebygga inbrott.

Regeringens ANDT-strategi

I slutet av december 2010 publicerades *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken* (prop. 2010/11:47). I propositionen konstaterade man att ”samordningen och samverkan mellan de hälsofrämjande, förebyggande, brottsbekämpande, behandlande och rehabiliterande områdena bör förstärkas”. Regeringens långsiktiga prioriterade mål nummer 1 var att minska tillgången på alkohol, narkotika, dopningspreparat och tobak. Ett delmål i detta var att skapa ”en fungerande lokal och regional samverkan och samordning mellan ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete”. Under strategiperioden (2011–2015) ville man se

- fortsatt utvecklade arbetsformer och metoder för förstärkt samverkan mellan ANDT-förebyggande och brottsförebyggande arbete
- en fungerande samverkan och samordning på lokal och regional nivå mellan polis, skola, socialtjänst och andra berörda aktörer
- en fortsatt satsning på långsiktigt samarbete i ANDT-frågor och brottsförebyggande arbete mellan Malmö, Göteborg och Stockholm.

I regeringens åtgärdsprogram för ANDT-politiken 2013 utvecklade regeringen detta och lyfte fram att

arbetet kunde vara en del i samverkansöverenskommelserna mellan polis och kommun, eller ingå i de sociala insatsgruppernas arbete.

Från och med 2011 förtydligades Statens folkhälsoinstituts uppgifter inom alkohol, narkotika, dopning och tobak; enligt regeringens strategi skulle Statens folkhälsoinstitut bistå med nationellt stöd för genomförandet av ANDT-politiken.

Sociala insatsgrupper

En omfattande satsning mot ungdomsbrottslighet satte i gång under 2011. Rapporten *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp* (SOU 2010:15) föreslog att särskilda samverkansgrupper, *sociala insatsgrupper*, skulle bildas på lokal nivå. Förslaget utvecklades i *Effektiva insatser mot ungdomsbrottslighet* (Ds 2010:9).

Modellen med sociala insatsgrupper influerades bland annat av SSP-modellen och ett arbetssätt hämtat från England och Wales, så kallade *youth offending team* (YOT), som är tvärssektoriella grupper som arbetar med ungdomar under 18 år i syfte att förebygga brottslighet och upprepad brottslighet.

Sociala insatsgrupper är en lokal samarbetsform där insatser för att förhindra att unga utvecklar en kriminell livsstil samordnas på individnivå, utifrån en åtgärdsplan som upprättas för varje ung person. I kommunen samarbetar man riktat och konkret kring ett fåtal särskilt utvalda individer som bedöms vara i hög risk för fortsatt kriminalitet. De som samverkar i arbetet är framför allt socialtjänst, polis och skola, men även Arbetsförmedlingen, barn- och ungdomspsykiatri och olika frivilligorganisationer kan vara viktiga.

På uppdrag av regeringen initierade Rikspolisstyrelsen under 2011–2012 försöksverksamheter för sociala insatsgrupper i tolv stadsdelar. Socialstyrelsen publicerade mot slutet av 2012 handboken *Samverkan i sociala insatsgrupper – vägledning för lokalt arbete i syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga*. Pilotprojekten slutrapporterades 2012. År 2013 kom ett nytt utvidgat regeringsuppdrag. Sociala insatsgrupper blev nu ett samverkansuppdrag mellan Rikspolisstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting, Socialstyrelsen, Arbetsförmedlingen, Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens Institutionsstyrelse och Ungdomsstyrelsen.

MUCF stödjer arbete mot våld bland unga

År 2011 fick Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällsfrågor (MUCF), dåvarande Ungdomsstyrelsen, ett regeringsuppdrag att göra en studie av pojkar och unga mäns attityder och värderingar kring jämställdhet, maskulinitet och våld. Med utgångspunkt i studiens resultat skulle myndigheten under de följande åren genomföra utbildningsinsatser samt sprida resultatet av studien i nätverk för myndigheter och organisationer som har unga som målgrupp. I rapporten *Unga, maskulinitet och våld. Slutrapport av uppdraget om attityder till maskulinitet och jämställdhet* (2015) beskrevs ungas utsatthet för och användande av våld, och visade på sambandet mellan attityder till jämställdhet och benägenheten att utöva våld. MUCF genomförde cirka 100 konferenser, föreläsningar och utbildningsinsatser inom ramen för uppdraget. År 2014 kom också en handbok för våldsförebyggande arbete med ett genusperspektiv, *Inget att vänta på. Handbok för våldsförebyggande arbete med barn och unga*.

Nationell samordnare mot våld i nära relationer

År 2012 tillsatte regeringen en nationell samordnare mot våld i nära relationer, på ett tvåårigt förordnande. Samordnarens uppdrag var både att samla och sprida kunskap, stimulera samverkan och att vidta åtgärder. Samordnaren betonade att våld i nära relationer är ett folkhälsoproblem, och att det i arbetet med att stödja de drabbade finns stora behov av bättre samordning på individnivå (*Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag på effektivare arbete* SOU 2014:49).

I slutbetänkandet uppgavs att ”samhället måste arbeta förebyggande men också reagera tidigt när det finns tecken på att barn eller vuxna utsätts för våld av närstående”. Samordnaren gav följande förslag:

- I varje kommun bör det finnas en *operativ arbetsgrupp* mot våld i nära relationer. I arbetsgruppen ska myndigheter arbeta tillsammans kring insatser för barn och vuxna som är, eller riskerar att bli, utsatta för allvarligt våld.
- *Särskilda lotsar* inom socialtjänsten bör hålla ihop insatserna för personer utsatta för våld i nära relationer. För våldsutsatta barn bör socialtjänsten ha *särskilda barnlotsar*.
- Kommunernas ansvar för insatsen *skyddat boende för våldsutsatta* ska regleras i socialtjänstlagen. Det ska krävas *tillstånd* för att driva skyddat boende.

Lokal organisering av brottsförebyggande arbete

Lokala samordnare – från praktiker till kunskapsbärare

År 2008 fanns omkring 295 lokala råd i landet, oförändrat sedan 2005. Enligt en kartläggning som Brå genomförde 2008 som en uppföljning till rapporten *Ett steg på väg*, från 2005, var det främst glesbygds- och pendlingskommuner² som saknade lokala råd. De flesta råd hade en anställd samordnare. Vid ett referensgruppmöte 2009 beskrevs den lokala brottsförebyggande samordnarens roll som att den utvecklats från att vara samordnare och projektledare till att vara processledare för det samlade brottsförebyggande arbetet i kommunen, från att fungera som praktiker till att fungera som kunskapsbärare (minnesanteckningar från referensgruppsmöte 28–29 oktober 2009).

”*Vår roll har förändrats över tid, från att vara samordnare, spindel i nätet och projektledare, till att i ökad utsträckning vara processledare.*”

BRÅS REFERENSGRUPP 2009

Kartläggningen från 2008 visade att den utveckling som kunde ses 2005 hade fortsatt. Många brottsförebyggande råd uppgav att de var placerade direkt under kommunstyrelsen eller kommunledningen, det vill säga den politiska ledningen eller tjänstemannaledningen. Några var placerade under nämnderna för socialtjänst, skolor eller säkerhet och några var fristående nätverk. Representationen i råden från alla kommunala sektorer hade ökat. Särskilt hade det blivit vanligare med representanter från den politiska ledningen eller tjänstemannaledningen.

”*Vi har fått in det brottsförebyggande tänket i de politiska målen i olika delar av kommunens arbete, och då ökar kravet på oss att fungera som kunskapsbank åt dem som ska utföra arbetet.*”

BRÅS REFERENSGRUPP 2009

² SKL:s kommungruppsindelning

Liksom tidigare var de vanligaste ledamöterna i råden polisen, socialförvaltningarna, barn- och ungdomsförvaltningarna och skolan. Polisen var den vanligaste ledamoten i råden, bortsett från de brottsförebyggande samordnarna. Dessutom hade det sedan 2004 blivit vanligare med representanter i råden från så kallade ”hårda” kommunförvaltningar, exempelvis de tekniska förvaltningarna och gatukontoren.

Kartläggningen visade att den utveckling som kunde ses 2005 hade fortsatt. Den lokala strukturen eller organisationen var på plats. Fler uppgav att de arbetade med en kombination av olika sociala och situationella metoder. Arbetet genomfördes både i det lokala rådets regi och arrangerat av andra aktörer. Fler uppgav också att de följt upp eller utvärderat åtgärderna.

Det framgick också av Brås referensgrupp med lokala brottsförebyggare att man tydligt uppfattade en trend av ökade krav på evidensbaserat arbete under denna tidsperiod (referensgruppsmöten 2008 och 2009). Allt fler lokala brottsförebyggande samordnare började också uttrycka en önskan om att få mer stöd kring evidensbaserade metoder från Brå.

Flera viktiga arbetsätt och metoder började implementeras och användas lokalt, exempelvis samverkan mellan skola, socialtjänst och polis i den så kallade SSP-modellen för ungdomar som riskerade att utveckla en kriminell karriär.

Många kommuner arbetade med kameraövervakning, utomhusbelysning, grannsamverkan, trygghetsvandringar och åtgärder inriktade på barn under 15 som begått brott.

”När jag började hade jag ett tydligt uppdrag; att formulera mål, aktiviteter och se till att det hände något kring de problembilder som fanns. Vi har jobbat mycket med genomförandeplaner, ansvarsfördelning och fått in fler aktörer som är starkare på mer mandat och beslutsfattarnivå.”

LENNART ANDERSSON, F.D. KOMMUNAL SAMORDNARE
UMEÅ, INTERVJU 2013

Bilden av det lokala arbetet efter implementering av samverkansöverenskommelserna

Arbetet med implementering av arbetssättet med samverkansöverenskommelser mellan kommun och polis inleddes 2008 och fick stort genomslag på bara några år. I början av 2012 hade ungefär 85 procent av Sveriges kommuner tecknat överenskommelser med polisen om att samverka, och de allra flesta övriga planerade att göra det under kommande år. Detta enligt Brås rapport *Samverkan mellan polis och kommun – brottsförebyggande arbete utifrån överenskommelser* (2013).

I rapporten svarade de flesta att polisens och kommunens samverkan fungerade bättre än före samverkansöverenskommelserna. Den största svårigheten tycktes vara att ha tillräckligt med resurser för arbetet. Det berodde både på faktiska personalneddragningar och på att det brottsförebyggande arbetet inte prioriterades.

Brås utvärdering visade också att arbetssättet med samverkansöverenskommelserna hade lett till ett mer kunskapsbaserat arbete. Respondenterna menade att polis och kommun numera gör gemensamma problembilder och uppföljningar, att kartläggningarna används för att skapa en gemensam problembild, och att detta görs som ett resultat av samverkansöverenskommelserna och inte skulle ha gjorts annars.

”*På den strategiska nivån kanske det behövs mer stöd, men inte på den praktiska nivån. Vi har rätt mycket analytiker. Vi jobbar mer kunskapsbaserat, kanske skrivs det t.o.m. för många och långa rapporter som kan göra det svårt för beslutsfattarna att bestämma hur man faktiskt ska arbeta.*”

JOHNNY LINDH, POLIS RINKEBY-KISTA, INTERVJU 2013

Utvärderingen visade dock att det fortfarande fanns utvecklingsområden. Det behövdes fortfarande mer arbete med att skapa en röd tråd mellan kartläggning, problembild, analys av orsaker och val av åtgärder, där det ena steget leder till nästa. För att kunna välja rätt brottsförebyggande åtgärd måste alla dessa steg hänga ihop.

”*Det fanns en samverkansöverenskommelse från 2008, men det var det berömda pappret som stod i bokhyllan. Det faktiska samverkansarbetet blir ofta, p.g.a. en engagerad medarbetare, längre ut i organisationen.*”

KATARINA ASPEGREN, POLIS MALMÖ, INTERVJU 2013

Enligt Brås rapport hade samordnarna i råden en central roll i samverkansarbetet. Med en anställd samordnare upplevdes samverkansöverenskommelsen oftare bidra till effekter på brottsligheten.

De vanligaste problemområdena man arbetade med, inom ramen för samverkansöverenskommelserna, var ungdomar, alkohol och trygghetsfrågor. Att arbeta med ungdomar, och ungdomar och alkohol tycktes vara det överlägset vanligaste, och trygghet det näst vanligaste. Arbete kring övrigt alkoholrelaterat, trafikfrågor, inbrott, skadegörelse och våld i offentlig miljö var också vanligt. Att arbeta med exempelvis våld i nära relationer eller organiserad brottslighet inom ramen för samverkansöverenskommelser var däremot mindre vanligt.

Exempel på brottsförebyggande arbete

Koncept Karin i Malmö och Relationsvåldscentrum i Stockholm

Omkring denna tid kom flera satsningar på myndighetssamverkan kring våld i nära relationer, där samlokalisering av de sociala myndigheterna och rättsväsendets myndigheter var den centrala komponenten. Malmö kvinnofridsprogram – numera *Koncept Karin* – lyftes fram som ett framgångsrikt arbetssätt, när det 2007 vann den europeiska brottsförebyggande tävlingen ECPA. Brås *Utvärdering av koncept Karin 2013* visade att när polisen och socialtjänsten samlokaliseras för att förbättra kvaliteten på utredningar och samverkan, ökar andelen anmälningar som går vidare till åtal. Relationsvåldscentrum i Stockholmspolisen i Västerort, också vinnare av europeiska ECPA 2013, hade enligt samma Brå-rapport nått liknande typ av goda resultat genom samverkan och brottsofferstöd.

Polisens volontärer

Strategin att arbeta medborgarnära för att öka förtroendet för polisen, en central del av närpolisreformen, levde vidare i olika satsningar, bland annat polisens volontärer som Brå studerat i *Volontärer inom polisen. Analys och rekommendationer*

(2010). Ett av syftena med polisens volontärer var att överbygga den klyfta av misstro som kan finnas mellan polisen och ungdomar i ett område, och att i stället ge unga i riskzon för kriminalitet en chans att göra något konstruktivt och inkluderande.

Ex-Cons och Passus

Under perioden skapades fler organisationer för personer som vill lämna kriminalitet, som drivs av personer som själva hoppat av kriminella eller rasistiska grupper. Till exempel bildas organisationen Ex-Cons. År 2010 bildades inom Fryshusets ramar verksamheten Passus, för avhoppare ur gäng och destruktiva subkulturer i utanförskap.

Bekymringssamtal/orosamtal

Under den här perioden blev det allt vanligare att polis och/eller socialtjänst i många olika kommuner i landet utförde så kallade bekymringssamtal (även kallade orosamtal), efter norsk modell. Samtalen innebär att en ungdom som misstänks för ett brott eller för att vara inblandad i brottslighet kan kallas att tillsammans med sina föräldrar träffa representanter för polisen och/eller socialtjänsten.

Situationellt arbete i utsatta områden

I utsatta hyreshusområden fortsatte det situationella arbetet att utvecklas med bostadsbolagen som central aktör. I Stockholms och Göteborgs förorter hade Svenska Bostäder till exempel utvecklat ett trygghetsstärkande arbete genom noggranna kartläggningar och platsbaserat arbete i bostadsområdena, som beskrivs i dokumentationen från konferensen *Råd för framtiden 2010*.

Insatser för att förebygga social oro

Som en konsekvens av en rad upplopp och oro på olika platser under andra hälften av 00-talet började arbetet för att förebygga social oro få fart under perioden. Framför allt fokuserades det kring hur samverkan kunde förbättras i de akuta skedena, men också hur lokalsamhället kan upptäcka tecken på begynnande social oro för att kunna förebygga, innan upplopp sker. Bland annat började polisen i Järva i Stockholm att ta fram en metodhandbok för arbetet, och i Södertälje började uppbyggnaden av ett system för riskanalys.

Brås stöd till lokalt arbete

Brå tecknar lokala utvecklingsavtal

I samband med att regeringen inledde ett arbete för att bryta utanförskap i några av Sveriges särskilt utsatta stadsdelar fick Brå i uppdrag att stödja den urbana utvecklingspolitiken. Statskontoret hade tecknat särskilda utvecklingsavtal med kommunerna, som gav dem möjlighet att skriva överenskommelser om samverkan med en rad myndigheter. Brå skrev sådana överenskommelser med 12 av de då 21 berörda kommunerna.

Brå åtog sig att tillhandahålla relevant kunskapsunderlag och beprövade metoder för trygghetskapande och brottsförebyggande arbete. Exempelvis genomförde Brå tillsammans med RPS trygghetskonferenser för berörda kommuner och polismyndigheter 2007, 2008 och 2011.

Följande års uppdrag från regeringen formulerades om till att framförallt avse framtagandet av statistik på stadsdelsnivå som stöd för det urbana utvecklingsarbetet. Brås rapport *Otrygghet och segregation* (2008:16) är ett exempel på hur materialet från Nationella trygghetsundersökningen (NTU) kan användas i arbetet. År 2011 hade Brå utvecklat metoder för att ta fram relevant statistik för de berörda stadsdelarna. På Brås webbplats finns statistik för de nu femton stadsdelar runt om i Sverige som omfattas av det urbana utvecklingsarbetet (URBAN 15) från 2007 fram till och med 2015.

Brå tillgängliggör forskningsbaserad kunskap till lokala aktörer

Brå fick 2008 i uppdrag att tillgängliggöra kunskap om olika forskningsbaserade metoder till lokala aktörer. Brå inledde ett samarbete med universitetet i Cambridge i England för att ta fram systematiska forskningssammanställningar (så kallade metastudier) av utvärderingar om olika brottsförebyggande metoder. De första rapporterna studerade effekterna av grannsamverkan, kameraövervakning, utomhusbelysning samt mentorskap och mobbningsförebyggande arbete i skolan.

Brå målgruppsanpassade forskningsresultaten och spred dem vidare genom regionala konferenser, webbsidor och faktablad m.m. till en bred målgrupp, alltifrån polis och kommuner till näringslivet och hyresgästföreningar.

Som en del i arbetet att tillgängliggöra forskningen ledde Brå en nationell styrgrupp för utvecklingsarbetet av grannsamverkan. Bland annat genom denna nationella satsning växte arbetet med grannsamverkan runtom i landet. År 2009 tog organisationen Samverkan mot brott (SAMBO) ett nationellt huvudmannaansvar för utveckling av grannsamverkan.

Utveckling av trygghetsvandringar

Utifrån Boverkets uppdrag 2008–2010 om trygghet och jämställdhet i fysisk miljö publicerade Boverket tillsammans med Brå och organisationen Tryggare och Mänskligare Göteborg två skrifter om trygghetsvandringar ur ett genusperspektiv. Detta innebär en utveckling av metoden trygghetsvandringar, bland annat genom att understryka hur viktigt det är att de som deltar i en trygghetsvandring också speglar hela samhället, det vill säga består av kvinnor, män, unga, gamla, infödda och utlandsfödda samt personer med funktionsvariation.

Den ena skriften, *Trygghetsvandring*: en vägledning, är en manual för den som arrangerar och genomför trygghetsvandringen. Den andra skriften, *Trygghetsvandring: tankar på vägen*, är en kortare text som riktar sig till dem som deltar i en trygghetsvandring. Båda publicerades 2010, och 2016 översattes en kortversion av den sistnämnda till 16 språk.

Stöd till lokalt arbete mot organiserad brottslighet

I samband med regeringens nationella mobilisering mot grov organiserad brottslighet fick Brå i uppdrag att mobilisera olika lokala aktörer i arbetet. Uppdraget byggde på principer liknande dem i det brottsförebyggande programmet *Allas vårt ansvar*: ”brott som begås lokalt förebyggs också bäst lokalt”. År 2009 publicerade Brå idéskrift 18 om *Lokala åtgärder mot organiserad brottslighet*, och tog 2010 fram en handbok tillsammans med SKL, *Lokal organiserad brottslighet – en handbok om motåtgärder*. Därtill finansierade Brå lokala projekt genom ekonomiskt stöd till regionala nätverksträffar 2009, och arrangerade nätverksseminarier för myndigheter för att stimulera samverkan på regio-

nal nivå och länsnivå. Den nationella konferensen *Råd för framtiden* hade organiserad brottslighet som tema 2013.

Metodstöd för samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete

Som en del i att implementera polisens handlingsplan om samverkan mellan polis och kommun för att skapa en lokalt förankrad polis, inledde Rikspolisstyrelsen (RPS) ett samarbete med Brå och Sveriges kommuner och landsting (SKL) för att utveckla den så kallade samverkansprocessen. Arbetet med att genomföra handlingsplanen började med pilotprojekt i fyra olika kommuner – Arvidsjaur i Norrbotten, Västerås i Västmanland, Emmaboda, och Landskrona i Skåne.

Samarbetet resulterade bland annat i handboken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* (2010). Den beskriver samverkansprocessen och innehåller fyra fallstudier med erfarenheter från de fyra pilotkommunerna. Brå, RPS och SKL genomförde dessutom en pilotutbildning baserad på boken och flera nationella konferenser om samverkan mellan Polis och kommun.

Definition av polisens brottsförebyggande arbete

Som resultat av Riksrevisionens kritik om brister i polisens brottsförebyggande arbete fick Rikspolisstyrelsen tillsammans med Brå ett regeringsuppdrag att lämna förslag på hur polisens strategiska brottsförebyggande arbete skulle kunna utvecklas. I den gemensamma återrapporteringen *Polisens strategiska brottsförebyggande arbete* (2011) gavs bland annat ett förslag på en ny definition av polisens

brottsförebyggande arbete. Det är en mer avgränsad definition som ska kunna användas operativt och vara användbar för att mäta och bedöma det brottsförebyggande arbetet: ”sådana aktiviteter som polisen genomför eller aktivt deltar i med det primära syftet att förhindra att brott begås”.

Forskningsstöd för arbetet med unga lagöverträdare

År 2011 publicerade Brå rapporten *Strategiska brott bland unga på 00-talet*, som var en fortsättning på en studie som genomförts drygt tio år tidigare, om vilka typer av brott bland unga som starkare än andra brott indikerar en fortsatt lång brottskarriär. I den nya rapporten var det nya brottstyper som tydligast indikerade en fortsatt lång eller intensiv brottskarriär: rån, tillgrepp av motorfordon samt brott mot allmän verksamhet (främst våld och hot mot tjänsteman och övergrepp i rättssak).

Metodstöd till samverkan för att förebygga återfall i brott

Flera utvärderingar har pekat på allvarliga brister i det återfallsförebyggande arbetet (Riksrevisionen 2009, Brå 2010 *Frivården i Sverige*). Framför allt har det saknats tillräcklig samverkan mellan de ansvariga organisationerna, bland annat på grund av olika styrning och strukturer.

Brå fokuserade därför under åren 2011–2013 på att utveckla arbetet för att förebygga återfall i brott, publicerade idéskriften *Samverka för att förebygga återfall i brott* och gav ekonomiskt stöd till lokala återfallsförebyggande projekt. Brås konferens *Råd för framtiden 2012* hade temat återfall i brott.

Ekonomiskt stöd

Brås uppdrag och stöd för det lokala arbetet återspeglas i myndighetens ekonomiska stöd. Vid fördelningen av stödet prioriterades ansökningar om grannsamverkan, kameraövervakning, utomhusbelysning, mentorskap och mobbningsförebyggande arbete i skolan. Stöd gavs även till trygghetsvandringar och nätverksträffar kring dels organiserad brottslighet, dels samverkan mellan kommun och polis.

Från 2012 höjde Brå ambitionerna för kunskapsuppbyggnaden med det ekonomiska stödet. De som beviljades stöd fick då utökade medel som skulle användas för utvärderingar och uppföljningar av lokal brottsförebyggande verksamhet. Till det ekonomiska stödet knöts, liksom tidigare, utbildningsseminarier som tryckte på vikten av att brottsförebyggande insatser genomförs systematiskt med kartläggningar, orsaksanalyser och mätning av effekter.

Publikationer

Under perioden publicerade Brå sina sista idéskrifter (se separat textruta) och ytterligare några korta skrifter med liknande syfte och målgrupp:

- *Effekter av anti-mobbningsprogram, vad säger forskningen* (2009).
- *Kort om kameraövervakning* (2009).
- *Trygghetsvandring: en vägledning är en manual* (2010).
- *Trygghetsvandring: tankar på vägen* (2010).
- *Grannsamverkan i flerfamiljshus – en guide* (2011).

Dessutom gav Brå ut flera rapporter om brottsförebyggande arbete, varav vissa tillsammans med andra nationella aktörer:

- *Förbättrad utomhusbelysning och brottprevention* (2007).
- *Mentorskapsinverkan på återfall i brott* (2008).
- *Förebyggande av våld i offentlig miljö, en slutrapport* (Brå och Rikspolisstyrelsen 2009).
- *Kameraövervakning i Landskrona. En utvärdering* (Brå 2009).
- *Butiksrån. Utveckling fram till 2010. En kartläggning av butiksrånens struktur och utveckling* (2010).
- *Lokala åtgärder mot organiserad brottslighet* (Brå och SKL 2010).
- *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* (Brå, RPS och SKL 2010).
- *Polisens strategiska brottsförebyggande arbete* (Brå och RPS 2011).
- *Strategiska brott* (Brå 2011).

Under perioden 2008–2012 gav Brå ut följande idéskrifter:

Idéskrift nr 16: *Trygghetsvandringar*

Idéskrift nr 17: *Topplistor. Introduktion till polisens gärningsmannainriktade strategier*

Idéskrift nr 18: *Organiserad brottslighet*

Idéskrift nr 19: *Att förebygga brott och problem-beteenden i skolan. Tre lokala skolprojekt.*

Idéskrift nr 20: *Samverka för att förebygga återfall i brott.*

2013–2016

FÖRBEREDELSE

Denna period präglades av förberedelserna inför och arbetet under omorganisationen av polisen. Till följd av en rad uppmärksammade händelser fick vissa frågor genomslag, till exempel arbetet med social oro och våldsbejakande extremism.

Det lokala brottsförebyggande arbetet är nu etablerat över nästan hela Sverige, samtidigt som kraven på den brottsförebyggande förmågan höjts.

Under perioden utvecklades digitala hjälpmedel för det brottsförebyggande arbetet, som trygghetsappar, och betydelsen av sociala medier ökade, också för offentliga aktörers kommunikation om händelser och insatser.

Den kunskapsbaserade samverkansprocess som utvecklats i arbetet med samverkansöverenskommelserna får nu stort utrymme i Brås stöd till lokalt brottsförebyggande arbetet.

NATIONELLA INITIATIV

Förstärkning av återfallsförebyggande arbete.....	66
Nationell samordnare för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.....	66
Omorganisation av polisen 2015–2016.....	67
Ändringar av sekretesslagstiftningen för att underlätta myndighetssamverkan kring ungdomsbrott.....	68
Statens folkhälsoinstitut blir Folkhälsomyndigheten.....	68
Förnyad ANDT-strategi.....	68
Regeringen höjde ambitionerna med det brottsförebyggande arbetet.....	68

LOKAL ORGANISERING AV BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Specialiserat och välorganiserat, men näringsliv och civilsamhälle saknas.....	70
---	----

EXEMPEL PÅ BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE

Trygghetsappar och sociala medier.....	72
Båtsamverkan och Huskurage.....	72
Bus stop.....	72

BRÅS STÖD TILL LOKALT ARBETE

Hearing och målgruppsanalys om lokalt brottsförebyggande arbete.....	73
Stöd för det lokala samverkansarbetet före, under och efter omorganisationen av polisen.....	73
Fortsatt arbete med att definiera polisiärt brottsförebyggande arbete.....	73
Fortsatt stöd för att förebygga återfall i brott.....	74
Metodstödet intensifieras.....	74
Socialt utsatta områden i fokus.....	74
Samordning med ANDT-arbetet.....	74
Ekonomiskt stöd.....	75
Publikationer m.m.....	75

Nationella initiativ

Förstärkning av återfallsförebyggande arbete

I budgetpropositionen för 2011 (prop. 2010/11:1) förstärkte regeringen de kriminalpolitiska skrivningarna om vikten av att förebygga återfall i brott. I budgetpropositionen för 2014 (prop. 2013/14:1) utvecklades detta ytterligare, och man betonade vikten av brett strukturerat samarbete.

Nationell samordnare för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism

År 2011 tog regeringen initiativ till arbete mot våldsbejakande extremism. Det omfattade både politiskt, rasistiskt och religiöst motiverad extremism oavsett ideologi; det avgörande var fokus på våldsbejakande radikaliserings. Regeringens *Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism* (skr. 2011/12:44) presenterades i slutet av 2011, och omfattade åtgärder för att

- öka kunskapen om våldsbejakande extremism
- förebygga att individer ansluter sig till våldsbejakande extremistgrupper

- underlätta avhopp
- stärka strukturer för samverkan
- motverka grogrunderna för ideologiskt motiverat våld.

I syfte att genomföra åtgärderna tillsattes 2014 en nationell samordnare för arbetet, och 2016 presenterade samordnaren en verksamhetsrapport och en nationell strategi mot våldsbejakande extremism. Av verksamhetsrapporten framgår att samordnaren bad kommunerna om kontaktpersoner och att kontaktpersonernas funktion skiljer sig mellan kommunerna, men att de på senare delen av samordnarens arbete främst bestod av personal från kommunernas socialförvaltningar.

Samordnaren har tillsammans med kommunerna Stockholm, Göteborg, Örebro och Borlänge beslutat att inrätta ”kommunala kunskapshus” vars syfte är att utveckla hur kommuner och regioner kan använda sina resurser för att stärka det lokala förebyggande arbetet. Samordnaren startade också en nationell stödtelefon via en etablerad frivillorganisation dit bland annat anhöriga, kommuner och organisationer kan vända sig för råd och stöd (Ju 2014:18, *Verksamhetsrapport*).

Omorganisation av polisen 2015–2016

År 2012 beslutar regeringen om att polisen ska omorganiseras till en myndighet, bland annat för att skapa en mer lokalt förankrad polis, som arbetar utifrån lokala problem och lokala förutsättningar. Omorganisationen byggde på utredningen *En sammanhållen svensk polis* (SOU 2012:13) och genomfördes den 1 januari 2015. Länspolismyndigheterna avskaffades och polisen blev en samlad myndighet.

Omorganisationen har kallats både en centralisering och en decentralisering av polisen. Utredningens förslag, liksom den genomförandekommitté som sattes att planera och genomföra omorganisationen, betonade vikten av beslutsfattande på lokal nivå. Nationella inriktningar skulle beslutas centralt, men den strategiska inriktningen för polisregionens verksamhet skulle beslutas på polisregionnivå. Inom dessa polisregioner krävs, enligt utredningens bedömning, ett decentraliserat beslutsfattande, och den operativa och taktiska ledningen och styrningen av verksamheten bör ske långt ut i polisregionens organisation. Den operativa planeringen grundad på den lokala problembilden, kriminalunderrättelser och uppföljning av tidigare insatser m.m. bör göras på lokal nivå, enligt *En sammanhållen svensk polis* (SOU 2012:13).

Polismyndigheten delades vid årsskiftet 2014/2015 in i sju polisregioner och 35 polisområden. Lokalpolisområden organiserades in under polisområdena. Cheferna för lokalpolisområdena fick helhetsansvar för verksamhet, ekonomi och kompetens, liksom för att i de flesta fall teckna samverkansavtal med kommunerna.

Närpolisområdena (eller motsvarande lokala polisenheter) var 2013 mycket olika stora, från 2 till 260 polisanställda, och en ambition i omorganisationen var att de nya lokalpolisområdena skulle bli mer lika i storlek.

I den nya organisationen var en av grundtankarna att polisen ska arbeta närmare medborgarna, bland annat genom medborgardialoger och medborgarlöften. Modellen med medborgarlöften är en komplement till samverkansöverenskommelserna mellan polis och kommun. Medborgarlöften ska avse aktiviteter som den lokala polisen, ofta tillsammans med kommunen, lovar medborgarna att genomföra för att öka tryggheten och minska brottsligheten i kommunen. Utgångspunkten för medborgarlöftena ska vara den lokala problembilden, som tas fram i en process där medborgarna ska spela en större roll än tidigare. Medborgarnas synpunkter och erfarenheter vägs sedan samman med kunskap från anställda inom polis och kommun, trygghetsundersökningar och lokal statistik.

”*Tidigare fanns regleringsbrev, men det var upp till varje turlag att bedriva sin verksamhet. Det var så många olika öar och det fanns ingen synkronisering eller samordning – kommunen gjorde sin grej och polisen sin. Vid mitten av 2000-talet kom det mer mål och det blev mer styrt. Vi insåg att det var viktigt att samordna våra insatser. Sedan dess har vi jobbat efter problembilder.”*

ANNA JONSSON, BITRÄDANDE CHEF VID
ORDNINGSPOLISEN I VÄSTERBOTTEN, INTERVJU 2013

Ändringar av sekretesslagstiftningen för att underlätta myndighetssamverkan kring ungdomsbrott

Samverkan mellan polis och socialtjänst är av stor betydelse i arbetet med att förebygga ungdomsbrottslighet, men sekretessregleringen har återkommande anförts som ett problem vid denna samverkan. Därför genomfördes en lagändring om sekretess och ungdomsbrottslighet som trädde i kraft 2013, genom proposition 2011/12:171, *Samverkan för att förebygga ungdomsbrottslighet*. Det infördes en ny sekretessbrytande bestämmelse som innebar att en uppgift som rör en enskild som inte fyllt 21 år i vissa fall ska kunna lämnas från socialtjänsten till polisen utan hinder av sekretess, om det finns särskild risk att den unge kommer att utöva brottslig verksamhet.

Statens folkhälsoinstitut blir Folkhälsomyndigheten

År 2014 bildades en ny kunskapsmyndighet för folkhälsofrågor – Folkhälsomyndigheten. De verksamheter som Statens folkhälsoinstitut och Smittskyddsinstitutet ansvarade för skulle föras över till den nya myndigheten. Även vissa verksamheter hos Socialstyrelsen inom folkhälsorapportering och miljö- och hälsoskydd fördes också över till den nya myndigheten. Syftet med sammanslagningen var att förbättra förutsättningarna för ett mer effektivt och kunskapsbaserat arbete inom folkhälsoområdet. Den nya myndigheten hade sitt säte både i Östersund och i Stockholmsområdet. (*En mer samlad myndighetsstruktur inom folkhälsoområdet*, Ds 2012:49).

Förnyad ANDT-strategi

I skrivelsen *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken* (skr. 2015/16:86) redogjorde regeringen för en förnyad, men fortsatt samlad, strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT-politiken) för perioden 2016–2020. Regeringen tar nya steg för att öka engagemanget och aktiviteten inom området och för att bidra till regeringens mål om att eliminera de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation. För att bidra till regeringens mål innehåller skrivelsen ett tydligare jämlikhets- och jämställdhetsperspektiv jämfört med föregående strategi.

Regeringen höjde ambitionerna för det brottsförebyggande arbetet

Efter regeringsskiftet 2014 uttalade regeringen i sin budgetproposition (2015) en ambition att förstärka och utveckla det brottsförebyggande arbetet med målet att det ska finnas strukturerat brottsförebyggande arbete i hela landet. Regeringen aviserade också att den ska ta fram ett nytt nationellt brottsförebyggande program. Brå har återkommande konstaterat att det finns behov av ett fortsatt och förstärkt statligt stöd till lokala brottsförebyggande aktörer. Regeringen gav därför 2015 Brå i uppdrag att redogöra för hur utvecklingsbehovet för det lokala brottsförebyggande arbetet ser ut och hur det befintliga stödet skulle kunna förstärkas och utvecklas. Redovisningen byggde på genomgångar av de senaste årens olika undersökningar om det lokala brottsförebyggande arbetet (se under avsnitten ”Lokal organisering av brottsförebyggande arbete”, perioderna 2004–2007, 2008–2012 och

2013–2016). I åiterrapporteringen *Förstärkt stöd till – och samordning av – det lokala brottsförebyggande arbetet. Redovisning av ett regeringsuppdrag* (2015) konstaterar Brå följande:

- Det finns ett stort behov av grundläggande kunskap inom det brottsförebyggande området samt metod- och processtöd för att öka förmågan att gemensamt lösa eller bidra till lösningar på lokala brottsproblem.
- Det lokala brottsförebyggande arbetet har i viss mån stagnerat, och såväl gamla som nya problem möts ofta med gamla lösningar. Både innehåll och kvalitet behöver utvecklas.
- Det finns på flera håll svårigheter att få gehör för arbetet hos beslutsfattarna lokalt, och framför allt för det kunskapsbaserade arbetssättet. Förutsättningarna för att bedriva effektiva arbetssätt ges därför inte. Kommunerna och polisen måste därför stimuleras att ta ett större ansvar och höja prioriteten i sitt brottsförebyggande arbete.

Brås förslag för att möta behoven var i korthet

- att det stöd som Brå ger förstärks och utgör den nationella stöd- och samordningsfunktionen för lokalt brottsförebyggande arbete i Sverige
- att det till den nationella stöd- och samordningsfunktionen knyts en särskild samordnare för brottsförebyggande arbete
- att det till den särskilda samordnaren knyts en samrådsgrupp bestående av SKL, polisen och Brå samt ett nätverk av myndigheter
- att det inrättas brottsförebyggande samordnare vid landets länsstyrelser.

Lokal organisering av brottsförebyggande arbete

Specialiserat och välorganiserat, men näringsliv och civilsamhälle saknas

År 2015 fanns det i 80–90 procent av landets kommuner någon form av strategisk organisation som hanterade brottsförebyggande frågor, enligt en målgruppsundersökning Brå genomförde 2014–2015. Polisen är stadigvarande medlem i dessa strukturer. De kallas ofta för *lokala brottsförebyggande råd*, men ibland något annat, till exempel *trygghetsråd* eller *folkhälsoråd*. Namnet kan tänkas spegla inriktningen på den verksamhet som rådet hanterar och hur samordnaren benämns och finansieras. Ibland är inriktningen mot ANDT-frågor; samordnaren har då en större del av sin tjänst som ANDT-samordnare och rådet heter folkhälsoråd. Ibland är inriktningen mer mot säkerhets- och krisberedskapsfrågor; samordnaren kallas då säkerhetssamordnare, och rådet heter trygghetsråd.

Råden varierar i storlek, från en liten, mer strategisk grupp till en större grupp av mer operativ karaktär. Det finns ibland också mer operativa grupper knutna till det strategiska samarbetet, exempelvis sociala insatsgrupper eller SSP-grupper och bostadsområdesgrupper.

”

Jag måste vara ödmjuk när jag visar problembilden, för det är de lokala aktörerna som bestämmer vad som faktiskt ska göras, det är de som lägger ned resurserna. De lokala aktörerna är de som måste få bestämma vad som är problemet – om jag säger nej till dem har jag ingen att jobba med.”

KOMMUNAL SAMORDNARE, BRÅS SEMINARIUM 2013

Vid de telefonintervjuer med brottsförebyggare i kommunerna som Brå gjorde 2015 svarade drygt två tredjedelar att de hade en tjänst för samordning av det brottsförebyggande arbetet. I flera fall utgjorde det brottsförebyggande arbetet endast en del av tjänsten och kunde variera från 5 procent och uppåt. I vissa, främst större kommuner, kunde det dock finnas fler än en tjänst för samordning av uppgiften.

”*Tidigare hade vi ett övergripande Brå i Malmö som bestod av både politiker och tjänstemän. Men den strukturen fungerade inte; det blev för mycket politik och för lite konstruktiv samverkan. Därför bildades Trygghet- och säkerhetsberedskap som helt bestod av politiker, medan Malmö Trygg och säker stad är vår tjänstemanna-Brå”.*

MATS BRANDSTRÖM, KOMMUNAL SAMORDNARE MALMÖ,
INTERVJU 2013

Kommun och polis arbetar oftast med insatser mot alkoholrelaterade brott och särskilt insatser mot ungas konsumtion av alkohol och droger samt unga i riskzon för kriminalitet. De insatser som prioriteras uppges sällan vara motiverade av ett lokalt behov i en lokal problembild.

De typer av insatser som är vanliga är olika informationsinsatser, exempelvis kampanjer mot langning av alkohol. Däremot är det relativt ovanligt med situationellt brottsförebyggande arbete, såsom åtgärder för att göra det svårare att begå brott eller åtgärder för att minska risken för provokationer och frustration, som kan leda till brott. Under de senaste åren har endast ett fåtal nya initiativ tagits till sådana insatser eller utveckling av sådana arbetsätt.

Exempel på brottsförebyggande arbete

Trygghetsappar och sociala medier

Under den här perioden utvecklas en rad trygghetsappar (applikationer) och sociala medier användes allt oftare i brottsförebyggande syfte. Apparna kan ge användaren information, ofta med markeringar på kartor, om vad som hänt där man befinner sig, skapa samverkansforum eller kalla på hjälp av någon som är i närheten. Sociala medier används också alltmer av både privatpersoner och offentliga aktörer för att nå ut med information om händelser och insatser.

att informera båtägare, båtföreningar, kommuner och marinor om hur man gemensamt skyddar sin egendom och förebygger brott.

Huskurage är ett privat initiativ med målet att förhindra våld i nära relationer genom att ge grannar verktyg och mod att agera. Konceptet består i en policy som antas i exempelvis en bostadsrättsförening om hur grannar ska förhålla sig vid oro för våld i nära relationer. I dag har flera stora fastighetsägare och kommuner anammat deras policy, som man får ta del av gratis.

Båtsamverkan och Huskurage

Med grannsamverkan som grundidé har flera snarlika eller relaterade koncept tagits fram, till exempel båtsamverkan och huskurage. Båtsamverkan är ett projekt som drogs i gång 2013 av Polismyndigheten i Västra Götaland tillsammans med Larmtjänst och försäkringsbolagen, för att minska antalet båtmotorstölder. Båtsamverkan innebär bland annat att båtägarna tillsammans ser om varandras båtar och är uppmärksamma på vilka som rör sig i hamnområdet. Båtsamverkan fungerar enligt samma koncept som de grannsamverkansprojekt som är verksamma runt om i landet. En viktig del i arbetet är att involvera allmänheten. Detta gör man genom

Bus stop

I Östergötland började en polis med en metod för att bekämpa alkoholsmuggling. Metoden ”Bus stop” har utnyttjat inpassering i landet ur ett under rättelseperspektiv, det vill säga att polisen utgått från information från underrättelsetjänsten för att rikta sina insatser. I samarbete med tullen har misstänkta bussar kontrollerats av polisen, och arbetet har lett till mycket goda resultat. Samverkande myndigheter och samhället i stort har börjat få en samsyn på problematiken och genom projektet indirekt förebyggt andra typer av brott som förekommer vid alkoholkonsumtion bland unga.

Brås stöd till lokalt arbete

Hearing och målgruppsanalys om lokalt brottsförebyggande arbete

Vid konferensen *Råd för framtiden* 2013 genomförde Brå en hearing med lokala brottsförebyggare från kommun och polis. Till hearingen var 184 lokala brottsförebyggare anmälda. Ungefär hälften kom från kommuner och hälften från polisen. Under hearingen ställde Brå frågor om utvecklingen av det lokala arbetet.

Åren därpå, 2014–2015, genomförde Brå en målgruppsundersökning. Underlaget för undersökningarna har legat till grund för Brås fortsatta stöd till lokalt arbete.

Stöd för det lokala samverkansarbetet före, under och efter omorganisationen av polisen

Inför och som en följd av polisens omorganisation krävdes omfattande arbete för att utforma och styra polisens brottsförebyggande verksamhet i samverkan med kommuner och andra aktörer. Brå gav under perioden stöd till både Genomförandekommittén, kommuner och den nya Polismyndigheten. Under 2014 ersattes konferensen *Råd för framtiden* av en seminarieriserie i de sju blivande

polisregionerna, för att förbereda kommunerna på omorganisationens inriktning vad gäller det lokala brottsförebyggande arbetet. Seminarierna tog sikte på att det lokala arbetet i högre utsträckning skulle komma att vila på framtagna lokala problembilder (senare kallade ”lägesbilder”).

Redan före omorganisationen började arbetet med att utveckla polisens arbete med medborgarlöften och medborgardialoger. Brå medverkade i både styrgruppen och genomförandegruppen för att ta fram en modell för arbetet och gav också stöd i arbetet med att utvärdera pilotområdenas arbete. Brå tog också fram ett kunskapsunderlag till genomförandegruppen.

Fortsatt arbete med att definiera polisiärt brottsförebyggande arbete

Brå, Rikspolisstyrelsen och Polismyndigheten i Västmanland arbetade under 2013–2014 med ett projekt för att operativt pröva den tidigare föreslagna (definitionen) av brottsförebyggande arbete. Man tog fram stödmaterial om brottsförebyggande metoder och verktyg för att kunna omsätta definitionen i operativt polisarbete. Projektet i Västmanland utvärderades, och resultaten presenterades ungefär samtidigt som omorganisationen av polisen drog i gång (RPS 2014, *Utvärdering av pilotprojekt att*

stärka förmågan till problemorienterat polisarbete vid polismyndigheten i Västmanland).

Efter polisens omorganisation gjordes en internrevision av polisens brottsförebyggande arbete inom ramarna för samverkansöverenskommelserna (*Årsredovisning 2016*, Polismyndigheten 2017). Internrevisionen påvisade, i likhet med Riksrevisionen 2010, brister i definition och styrning av polisens brottsförebyggande verksamhet.

Fortsatt stöd för att förebygga återfall i brott

För att stimulera den lokala samverkan för att förebygga återfall i brott anordnade Brå och Kriminalvården under 2013 flera regionala utvecklingsseminarier för chefer och utvecklingsansvariga från kommuner, landsting, kriminalvården/frivården, polisen, Kronofogden, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen. Seminarierna fokuserade på samverkan på individnivå kring vuxna personer som fått en kriminalvårdspåföljd. Utifrån seminarierna utvecklades handledningsmaterial för hur sådana seminarier skulle kunna arrangeras lokalt och regionalt, utan Brås stöd (*Utvecklingsseminarium Samverka för att förebygga återfall i brott del 1, Handledning, samt del 2, Workshopkompendium*). Materialet överlämnades till Kriminalvården 2014.

Metodstödet intensifieras

Förutom arbetet med metodstöd för att främja samverkan för att förebygga återfall i brott intensifierades arbetet med att ge mer verksamhetsnära metodstöd, särskilt som en direkt följd av det utökade anslaget 2016. Möjligheten gavs då att gå de lokala aktörernas uttalade behov tillmötes och ge ett mer konsultativt stöd anpassat till de lokala förut-

sättningarna. Utgångspunkten för metodstödet var att ge stöd lokalt, men också att utvinna erfarenheter som kan spridas till andra lokala aktörer med likartade behov. Arbetet delades därför in så att stöd gavs till grupper av kommuner av samma typ.

Socialt utsatta områden i fokus

Under perioden fördjupades Brås stöd till socialt utsatta områden. Bland annat togs en skrift fram med fokus på vikten av kartläggningar i de socialt utsatta områdena, *Börja med en kartläggning!* (Brå 2015) och med särskilt framtagen statistik. Metodstöd gavs i polisprojektet ”Fenix” i Järva-området i Stockholm (*Insats Fenix. En utvärdering av polisens särskilda satsning i Järva området* (2016)) och i Brås sammanställda kunskapsunderlag om medborgardialog (*En polis närmare medborgaren. Ett kunskapsstöd i arbetet med medborgarlöften*), som publicerades 2016, betonade särskilt arbetet i socialt utsatta områden.

Regeringen gav 2015 Brå i uppdrag att sammanställa kunskap från forskning och erfarenhet om vilka åtgärder som kunde vara verksamma för att komma till rätta med brottslighet och otrygghet i utsatta områden. Sammanställningen publicerades i rapporten *Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden. En kunskapsöversikt 2016*. Rapporten riktade sig, förutom till regeringen, till polisen och andra aktörer på lokal nivå och till beslutsfattare på regional och nationell nivå.

Samordning med ANDT-arbetet

ANDT-arbetet, som ligger nära det brottsförebyggande arbetet lokalt, understöds som beskrivits tidigare av Folkhälsomyndigheten. Brå arbetade under perioden med att på olika sätt tydliggöra

gränserna mellan det brottsförebyggande arbetet och ANDT-arbetet och samtidigt möjliggöra samordningsfördelar på det lokala planet. Brå genomförde (tillsammans med Folkhälsomyndigheten) i nationella konferenser, länskonferenser och nätverksträffar för bland annat ANDT-samordnare och tillsynshandläggare.

Ekonomiskt stöd

Det ekonomiska stödet fokuserades under perioden enbart på uppföljning och utvärdering av lokala brottsförebyggande insatser som utgår från en lokal problembild. Avsikten var att kunskapsbaserat arbete ska premieras samtidigt som det ska generera kunskaper som kan spridas till andra aktörer. De projekt som tilldelas medel ska få stöd av Brå i den utsträckning det behövs för att arbetet ska komma andra till nytta. Erfarenheterna sprids, i första hand på Brås webbplats under sektionen *Förebygga brott*, men också på seminarier och konferenser, exempelvis *Råd för framtiden*.

Publikationer m.m.

Under perioden gav Brå ut olika former av stöd till lokalt brottsförebyggande arbete. Bland annat publicerades en podd samt flera filmer på Brås webbplats, under fliken *Förebygga brott*.

- *Upprepad utsatthet. Vissa drabbas oftare än andra* (2013).
- *Samverkan mellan polis och kommun – brottsförebyggande arbete utifrån överenskommelser* (2013).
- *Polisers syn på brottsförebyggande arbete. Uppdraget ”Satsningen på fler poliser”* (2013)

- *Utvecklingsseminariet Samverka för att förebygga återfall i brott del 1,Handledning samt del 2, Workshopkompendium* (2014).
- Informationsfilmer om nya polisorganisationen (2014).
- Filmen *Torget – om att lösa lokala problem* (2014).
- Podden *Förebygga brott i utsatta områden* (2015).
- *Börja med en kartläggning* (2015) *En polis närmare medborgaren. Ett kunskapsstöd för arbetet med medborgarlöften* (2016).
- *Förstärkt stöd till – och samordning av – det lokala brottsförebyggande arbetet. Redovisning av ett regeringsuppdrag* (2015).
- *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* (Brå, Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting, 2016).
- *Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden. En kunskapsöversikt* (2016).
- Filmen *Utan tillfälle – inget brott. En film om situationellt brottsförebyggande arbete* (2017).

Slutord

Drygt tjugo år har gått sedan regeringen presenterade det brottsförebyggande programmet Allas vårt ansvar. Det utgjorde startpunkten för mycket av det brottsförebyggande arbete som numera bedrivs runt om i Sverige. Lokalt brottsförebyggande arbete har gått från att inledningsvis vara främst eldsjälbetonat till att bli alltmer professionaliserat och strukturerat, i takt med att arbetet etablerats, utvidgats och fördjupats.

Denna översikt över det brottsförebyggande arbetet sedan 1990-talet har visat att arbetsfältet är komplext och kan ta sig olika uttryck. Detta gäller till exempel de många olika budskap om förebyggande arbete som olika nationella aktörer förser de lokala aktörerna med.

I samband med polisens omorganisation 2015 höjde polisen ambitionerna för det brottsförebyggande arbetet och inrättade nya funktioner, som kommunpolis och områdespolis. I mars 2017 presenterade regeringen ett nytt nationellt brottsförebyggande program, och länsstyrelserna fick i uppdrag att inrätta regionala samordnare för det brottsförebyggande arbetet. Brå gavs också ett utvidgat uppdrag att nationellt samordna och stödja brottsförebyggande arbete.

Dessa färskna nationella initiativ ökar inte bara fokus på brottsförebyggande arbete, utan kan också komma att innebära en nystart. Jämfört med för tjugo år sedan är en skillnad att det nu finns en organisation för arbetet i stora delar av landet.

De två centrala aktörerna polis och kommun har nästan överallt hittat former för samverkan. Denna nystartsfas kanske snarare handlar om att utvidga det lokala brottsförebyggande arbetet, till skillnad från då det förra programmet lanserades. I det nya programmet betonas till exempel betydelsen av att i högre utsträckning involvera fler aktörer, såsom näringsliv och civilsamhälle.

Det gäller nu också att höja kvaliteten på arbetet, genom att ytterligare basera arbetet på kunskap om de brottsfenomen som ska förebyggas och hur de gestaltar sig lokalt. Att kartlägga och analysera de lokala problemen är utgångspunkten för ett kvalitativt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. Brottsens näraliggande orsaker ska angripas för att förhindra att brott sker. Dessutom kan kunskapen utvecklas avsevärt om vilka åtgärder som fungerar i olika kontexter. Att våga prova, utforska och utvärdera sitt arbete är en utmaning och där behövs stöd.

Brå har getts en tydligare roll som stödjare till det brottsförebyggande arbetet nationellt, regionalt och lokalt. Genom sin forskning har Brå också till uppgift att utveckla kunskap som kan ligga till grund för ett effektivt brottsförebyggande arbete. Synergieffekter mellan olika fält borde också kunna identifieras på nationell nivå, för att underlätta arbetet för dem som utför arbetet lokalt. Utgångspunkten är att lokala problem ska lösas lokalt, och att den nationella nivån ska ge utrymme och stöd för att så ska kunna ske.

Referenser

Boverket (1998). *Brott, bebyggelse och planering*. Karlskrona: Boverket.

Boverket, Brå och Rikspolisstyrelsen (2002). *Bebyggelseinriktade åtgärder mot brott och otrygghet*.

Boverket (2010). *Plats för trygghet – Inspiration för stadsutveckling*. Karlskrona: Boverket.

Boverket (2010). *Vidga vyerna – Planeringsmetoder för trygghet och jämställdhet*. Karlskrona: Boverket.

Boverket (2013). *Sammanställning och spridning av erfarenheter från uppdraget att stärka tryggheten i stads- och tätortsmiljöer – en slutrapport*. Karlskrona: Boverket.

Brottsförebyggande rådet, Brå (1988) *Brottsoffer*. Stockholm: Allmänna förlaget.

Brottsförebyggande rådet, Brå & Skolöverstyrelsen (1989) *Brottsförebyggande arbete i skolan: några forskningsrön: en konferensrapport*. Stockholm: Allmänna förlaget.

Brottsförebyggande rådet, Brå (1999). *Svensk polis i förändring – en granskning av närpolisreformen*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (1999) *Medling vid brott – Rapport från en försöksverksamhet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (1999) *Medling vid brott – Gärningsmännen berättar*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000) *Strategiska brott*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000) *Medling vid brott – slutrapport från en försöksverksamhet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2000) *Medling vid brott – brottsoffer berättar*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2002) *Det går att reducera bilbrottlighet – Ett idédokument*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2002). *Du & Jag Rätt & Fel, handledning för elever i årskurs 6–9*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2004) *En nationell strategi för att minska bilbrotten – Delrapport 1*.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2004) *Säkrare parkeringsplatser som hjälper dig att förebygga bilbrott. Handbok med checklista*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2005) *Medling vid brott i Sverige under 2000-talet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Hur – Var – Närpolis. En granskning av närpolisreformen*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Livets spelregler – handledning för temaarbete för årskurserna 3–5*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2005). *Ett steg på väg – kartläggning av de lokala brottsförebyggande råden*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Arbetsformer för goda resultat i brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Minska bilbrott – nationella åtgärder mot bilbrott. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2006). *Du & jag, rätt & fel – Handledning för temaarbete om brott. Åk 6–9 (Version 2)*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007) *Medling vid brott. En handbok*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Var går gränsen?Handledning för temaarbeten om integritet, sexuella trakasserier och sexualbrott*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2007). *Utökad användning av elektronisk fotboja inom Kriminalvården – slutrapport*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008) *Medling i går, i dag och i morgon. En kort skrift om medling vid brott*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008) *Medling vid brott. En sammanfattning av Brås femåriga regeringsuppdrag*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008) *Otrygghet och segregation*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Medling vid brott – en sammanfattning av Brås femåriga regeringsuppdrag*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Utvärdering av Kronobergsmodellen – en polisiär arbetsmetod för att förebygga våld i offentlig miljö*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2009). *Kameraövervakning i Landskrona – en utvärdering*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå och Rikspolisstyrelsen (2009). *Förebyggande av våld i offentlig miljö – Slutrapport*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010) *Trygghetsvandring – en vägledning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010) *Trygghetsvandring – tankar på vägen*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010) *Frivården i Sverige. En kartläggning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå & Sveriges Kommuner och Landsting SKL (2010). *Lokalt organiserad brottslighet – en handbok om motåtgärder*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2010). *Volontärer inom polisen. Analys och rekommendationer*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå, Sveriges Kommuner och Landsting & Rikspolisstyrelsen (2010). *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Lokala poliser – hinder och möjligheter med lokala poliskontor*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Ungdomsvård och ungdomstjänst – en utvärdering av 2007 års påföljdsreform för unga lagöverträdare*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011) *Bekämpning av organiserad brottslighet – Utvärdering av den myndighetsgemensamma satsningen mot grov organiserad brottslighet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Strategiska brott bland unga på 00-talet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå & Rikspolisstyrelsen (2011). *Polisens strategiska brottsförebyggande arbete*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012). *Samverka för att förebygga återfall i brott. Idéskrift 20*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013) *Utvärdering av koncept Karin. En samverkansmodell i Malmö för personer som utsatts för våld i nära relationer*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013) *Polisers syn på brottsförebyggande arbete. Uppdraget "Satsningen på fler poliser"*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2013). *Samverkan mellan polis och kommun – brottsförebyggande arbete utifrån överenskommelser*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014) *Utvecklingsseminarium Samverkan för att förebygga återfall i brott. Del 1. En handledning*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2014) *Utvecklingsseminarium Samverkan för att förebygga återfall i brott. Del 2. Workshopkompendium*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015) *Förstärkt stöd till – och samordning av – det lokala brottsförebyggande arbetet. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015) *Börja med en kartläggning! Kunskapsbaserat arbete i utsatta områden*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2015). *Förstärkt stöd till – och samordning av – det lokala brottsförebyggande arbetet. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2016) *Insats Fenix. En utvärdering av polisens särskilda satsning i Järva området*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2016) *En polis närmare medborgaren. Ett kunskapsstöd i arbetet med medborgarlöften*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

- Brottsförebyggande rådet, Brå (2016) *Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden. En kunskapsöversikt*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Dolmén L. & Lindström P. Stockholmsprojektet, Brottsförebyggande rådet, Brå (1991) *Skola, livsstil och brott: ungdomar i åtta Stockholmskolor*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (Brå) Allmänna förlaget.
- DsJu 1985:5 *Lokalt samarbete mot brott*.
- Ds 1992:93 *Lokalt brottsförebyggande arbete m.m.*
- DsJu 1993:05 *Trygghetsutredningen*.
- Ds 1996:59 *Allas vårt ansvar – ett nationellt brottsförebyggande program*.
- Ds 1996:1 *Effektivare ekobrottsbekämpning*.
- Ds 2008:38 *Nationell mobilisering mot den grova organiserade brottsligheten*.
- Ds 2010:9 *Effektivare insatser mot ungdomsbrottsligheten*.
- Ds 2012:49 *En mer samlad myndighetsstruktur inom folkhälsoområdet*.
- Ekobrottsmyndigheten (2004). *Att förebygga och förhindra allvarlig ekonomisk brottslighet – EBM från experiment till långsiktighet*. Stockholm: Ekobrottsmyndigheten.
- Göteborgs stad, FoU i Väst, Torbjörn Forkby (2008). *Gångrelaterat ungdomsarbete – utvärdering av Ung och trygg i Göteborg*. Göteborg: FoU i Väst.
- Handelns Arbetsmiljökommitté, HAK, Brottsförebyggande rådet, Brå & Polisen (2012) *Skydd mot rån i handeln 13-punktsprogrammet för säkerhetscertifiering*. Stockholm: Handelsanställdas förbund.
- Hörnqvist M. (2001) *Allas vårt ansvar i praktiken*. Stockholm: Stockholms Universitet.
- Integrationsverket (2000). *Vad hände med "Blommanpengarna?" Slutrapport*. Norrköping: Integrationsverket.
- Ju 2014:18 *Verksamhetsrapport*.
- Länsstyrelsen Östergötland (2011), *Våga göra skillnad: en vägledning för skydd, stöd och rehabilitering av unga som utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck och/eller som riskerar att bli gifta mot sin vilja eller som har blivit gifta mot sin vilja*. Linköping: Länsstyrelsen Östergötland.
- Mobilisering mot narkotika (2005). *Kriminella ungdomsnätverk – utanförskapets pris*. Stockholm: Mobilisering mot narkotika.
- Mobilisering mot narkotika (2006). *Hur kan man minska nyrekrytering?* Stockholm: Mobilisering mot narkotika.
- Myndigheten för skolutveckling (2007) *Strategi för samverkan: kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MÄN, samt Unizon (2014) *Inget att vänta på – Handbok för våldsförebyggande arbete med barn och unga*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor.
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2015). *Unga, maskulinitet och våld. Slutrapportering av uppdrag om attityder till maskulinitet och jämställdhet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor.
- Polismyndigheten i Stockholms län (2001). *Bo tryggt 01 – Handbok för brottsförebyggande och trygghetsskapande i bostäder och bostadsområden* (Uppdaterades 2005). Stockholm: Polismyndigheten i Stockholms län.
- Polismyndigheten i Stockholms län (2005). *Bo tryggt 05 – Handbok för brottsförebyggande och trygghetsskapande i bostäder och bostadsområden*. Stockholm: Polismyndigheten i Stockholms län.
- Polismyndigheten (2017) *Årsredovisning 2016*. Stockholm: Polismyndigheten.
- Prop. 1987/88:135 *Åtgärder mot unga lagöverträdare*.
- Prop. 1990/91:175 *Om vissa folkhälsofrågor*.
- Prop. 1994/95:12 *Handläggning av ungdomsmål*.
- Prop. 1996/97:1 *Budgetproposition för 1997*.
- Prop. 1997/98:44 *Personuppgiftslag*.
- Prop. 1997/98:55: *Kvinnofrid*.
- Prop. 1997/98:64 *Lag om allmän kameraövervakning*.
- Prop. 1997/98:96 *Vissa reformer av påföljdssystemet*.
- Prop. 1997/98:165: *Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet*.
- Prop. 1998/99:1 *Budgetpropositionen för 1999*.
- Prop. 2000/01:99 *Statens folkhälsoinstitut – roll och uppgifter*.
- Prop. 2001/02:91 *Nationell narkotikahandlingsplan*.
- Prop. 2001/02:126 *Medling med anledning av brott*.
- Prop. 2002/03:1 *Budgetproposition för 2003*.
- Prop. 2002/03:53 *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.*
- Prop. 2005/06:30 *Nationella alkohol- och narkotikahandlingsplaner*.
- Prop. 2005/06:165 *Ingripanden mot unga lagöverträdare*.
- Prop. 2006/07:1 *Budgetpropositionen för 2007*.
- Prop. 2010/11:1 *Budgetproposition för 2011*.
- Prop. 2010/11:47: *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken*.

- Prop. 2011/12:171 *Samverkan för att förebygga ungdomsbrottslighet.*
- Prop. 2013/14:1 *Budgetproposition för 2014.*
- Rikspolisstyrelsen (2008). *Samverkan Polis och kommun – för en lokalt förankrad polisverksamhet i hela landet.*
- Rikspolisstyrelsen (2012). *Vägledning för åtgärder mot livsstilskriminellas brottslighet.*
- Rikspolisstyrelsen Verksamhetskansliet (2014) *Utvärdering av pilotprojektet att stärka förmågan till problemorienterat polisarbete vid polismyndigheten i Västmanland.*
- Riksrevisionen RiR, (2009:27) *Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall i brott.* Stockholm: Riksdagsrevisionen.
- Riksrevisionen, RiR (2010:23) *Polisens brottsförebyggande arbete – har ambitionerna uppnåtts?* Stockholm: Riksdagsrevisionen.
- Sahlin I., Brottsförebyggande rådet (1992) *Ungdomsprojekt: retorik och praktik.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Sarnecki, Jerzy och Precens i Stockholms stad (2004). *Kunskapsbaserad brottsprevention – teoretiska utgångspunkter för brottsförebyggande arbete i Stockholms stad.* Stockholm: Stockholms stad.
- Skr 1994/95:217 *Samlade åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten.*
- Skr 2000/01:62 *Brott kan förebyggas! Utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet .*
- Skr 2003/04:178 *Handlingsplan mot den ekonomiska brottsligheten* (s. 33–34 om lokalt brottsförebyggande arbete).
- Skr 2007/08:39 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer.*
- Skr 2007/08:167 *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.*
- Skr 2011/12:44 *Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.*
- Skr 2015/16:86 *En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken.*
- Socialstyrelsen (2005). *Stödcentra för unga brottsoffer.*
- Socialstyrelsen (2008). *Insatser för unga lagöverträdare. En systematisk sammanställning av översikter om effekter på återfall i kriminalitet.* Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2012). *Kartläggning av samverkansinterventioner med syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga.* Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2012). *Samverkan i sociala insatsgrupper – vägledning för lokalt arbete i syfte att motverka en kriminell livsstil bland unga.* Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 1990:92 *Våld och brottsoffer.*
- SOU 1994:122 *Trygghet mot brott i lokalsamhället.*
- SOU 1995:60 *Kvinnofrid.*
- SOU 1994:122 *Trygghet mot brott i lokalsamhället. Kartläggning, principiella synpunkter och förslag.*
- SOU 1995:146 *Trygghet mot brott – Rollfördelning och samverkan.*
- SOU 1998:25 *Tre städer – En strukturerad storstadspolitik för hela landet.*
- SOU 1998:90 *Steget före – nedslag i det lokala brottsförebyggande arbetet.*
- SOU 1999:61 *Brottsförebyggande arbete i landets kommuner.*
- SOU 2000:105 *Medling vid brott.*
- SOU 2004:18 *Brottsförebyggande kunskapsutveckling Betänkande av 2003 års BRÅ-utredning.*
- SOU 2010:15 *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp.*
- SOU 2012:13 *En sammanhållen svensk polis.*
- SOU 2014:49 *Våld i nära relationer – en folkhälsofråga Förslag för ett effektivare arbete.*
- SOU Utredningen En nationell samordnare för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. *Verksamhetsrapport 2014-06-26–2016-06-16* (2016).
- Statens folkhälsoinstitut (2010). *Minskade skador av alkoholkonsumtion och ett narkotikafritt samhälle: Uppföljning av de nationella handlingsplanerna för alkohol och narkotika 2006–2010.* Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
- Statens folkhälsoinstitut (2011). *En samlad återredovisning av regeringens ANDT-uppdrag till Statens folkhälsoinstitut 2011.* Östersund: Statens folkhälsoinstitut.
- Stockholm förebygger Alkohol och Drogproblem, STAD (2012) Rapport nummer 50 *Ansvarsfull alkoholservice – effekter på våldsbrottsligheten i landets kommuner.*
- Stockholms stad (2009). *Stockholms stads brottsförebyggande program.*
- Wikström Per-Olof H, Stockholmsprojektet, Brottsförebyggande rådet, Brå (1990) *Brott och åtgärder mot brott i stadsmiljö.* Stockholm: Allmänna förlaget.

Denna bok beskriver det brottsförebyggande arbetets framväxt och utveckling i Sverige sedan 1993, startåret för närpolisreformen, som 1996 följdes av det nationella brottsförebyggande programmet *Allas vårt ansvar*. Ett urval milstolpar presenteras här strukturerat i fem tidsperioder, då det brottsförebyggande arbetet kan sägas ha genomgått olika utvecklingsfaser: start, etablering, utvidgning, fördjupning och förberedelser inför kommande förändringar. Tanken är att belysa skeenden och insatser som ligger till grund för den utveckling vi ser i det brottsförebyggande arbetet i dag.

Boken kan läsas från pärm till pärm, men dess upplägg gör det också möjligt att fokusera på enbart någon av de tidsperioder som fått utgöra stommen till kapitelindelningen. Det går också att följa vissa teman, i form av de återkommande rubrikerna *Nationella initiativ*, *Lokal organisering av brottsförebyggande arbete*, *Exempel på brottsförebyggande arbete* och *Brås stöd till lokalt arbete*.

Boken riktar sig i första hand till brottsförebyggande strateger, samordnare och specialister samt beslutsfattare i brottsförebyggande frågor. Ambitionen är att ge var och en, beroende på position, en förståelse för det brottsförebyggande arbetet.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

BOX 1386/TEGNÉRGATAN 23, SE-111 93 STOCKHOLM, SWEDEN

TELEFON +46 (0)8 527 58 400 • E-POST INFO@BRA.SE • WWW.BRA.SE